

บทที่ 2

ประวัติการละครสากล

การละครดูเหมือนจะเริ่มต้นมากับมนุษยชาติ เมื่อมนุษย์สมัยต้นๆ จะเล่าถึงการล่าสัตว์ ก็คงจะทำหน้าตาทำทางประกอบเรื่องที่เล่า ต่อมาอาจจะมีการเล่าเรื่องโดยมีทำนองหรือร้องเป็นเพลง และสมัยต่อมาเมื่อมนุษย์เริ่มมีศาสนาและความเชื่อถือก็สวดโดยมีการเต้นประกอบ ต่อมามีการใช้หน้ากากเพื่อทำให้ตัวแสดงเด่น และเพื่อบอกให้รู้ว่าการแสดงเป็นตัวละครอะไร เป็นพระเจ้า สัตว์ มนุษย์ ฯลฯ การจัดแสดงละครในขั้นแรกๆ ก็จัดขึ้นเพื่อเป็นการสรรเสริญพระเจ้า และตัวละครจะใช้แสดงเพื่อเป็นการยกย่องเกียรติคุณ การละครรูปที่เห็นอยู่ในปัจจุบันจึงกล่าวได้ว่า มีประวัติสืบเนื่องมาจากการเล่าเรื่องการล่าสัตว์และกิจกรรมทางศาสนา

ประวัติการละครของอียิปต์

หลักฐานของการแสดงละครสมัยแรกที่พอจะหาได้แม้จะไม่ชัดเจนนัก ได้จากประเทศอียิปต์ ซึ่งเป็นประเทศต้นกำเนิดของศิลปะหลายแขนง อียิปต์มีศิลาจารึกมากกว่า 4000 ปี จากศิลาจารึกเหล่านี้ จากภาพเขียนและภาพจารึกในหลุมฝังศพของกษัตริย์อียิปต์โบราณภายในปิรามิด เราทราบว่ากษัตริย์อียิปต์ที่ทรงพระนามว่าอิธอร์โนเฟต (Ithornofret) ได้รับสั่งให้จัดแสดงจากการรบที่เห็นจริงเห็นจังกลางแจ้ง (Pageant) ติดต่อกัน 3 วัน ทรงแสดงเป็นตัวนำเอง มีขบวนเรือและพิธีบูชาพระเจ้าโอสิริส (Osiris) กล่าวถึงมรณกรรมของพระเจ้าพระองค์นี้ และทรงคืนชีพมาได้ทุกอย่าง ภาพแกะสลักและภาพฝาผนังของอียิปต์ตามโบสถ์เก่าๆ หรือตามหลุมฝังศพมีภาพขบวนหญิงเต้นรำฉลองชัยชนะสงคราม ภาพยนตร์เรื่อง "บัญญัติ 10 ประการ" ของเซซิล บี เดอมีลล์ (Cecil B. De Mille) ก็ได้ชื่อว่าเป็นภาพยนตร์ที่ค้นคว้าเรื่องแรกเกี่ยวกับประเทศอียิปต์อย่างยิ่งเรื่องหนึ่ง และที่ค้นคว้าก็ค้นคว้าจากหลักฐานทางประเทศอียิปต์

ละครอียิปต์ยุคดังกล่าว เป็นละครแสดงออกของอารมณ์ และมีการขับร้องบทเพลงเกี่ยวกับศาสนา ประมาณ 1350 ปีก่อนคริสตกาล ฟาโรห์ผู้ยิ่งใหญ่พระองค์หนึ่งของอียิปต์ทรงพระนามว่าอิคนาทอน (Ikhnaton) มีรับสั่งให้แต่งทำนองเพลงและบทสรรเสริญพระอาทิตย์ซึ่งมีความไพเราะลึกซึ้ง คงเป็นที่ยกย่องนับถือในทางความไพเราะและวงการประพันธ์ทางศาสนาของโลกมาจากปัจจุบันนี้

การละครในประเทศกรีซ

การละครของกรีซเริ่มต้นคล้ายคลึงกับการละครของอียิปต์ ในอียิปต์นั้นการละครเริ่มต้นด้วยการบูชาเทพเจ้าโอสิริส ส่วนทางประเทศกรีซนั้นจุดเริ่มต้นของการละครตามหลักฐานที่มีบันทึกไว้อย่างชัดเจน ว่าเริ่มต้นมาจากการขับร้องและ

เดินรำเพื่อบูชาเทพเจ้าไดโอนีสัส (Dionysus) อันเป็นเทพเจ้าแห่งเหล้าองุ่นและความอุดมสมบูรณ์ (God of wine & fertility) ประมาณ 600 ปีก่อนคริสตศักราช การบูชาเทพเจ้าองค์นี้จะทำกลางแจ้ง สร้างแท่นบูชาที่เชิงเขา และมีประชาชนในถิ่นนั้นมาร้องเพลงและเต้นไปรอบๆ แท่นบูชานี้ และมีการฆ่าแพะบวงสรวง

ต่อมาการเต้นและบทร้องเพลงสดุดีเทพเจ้าไดโอนีสัสนี้ได้กลายเป็นละครและมีการแข่งขัน ในปี 534 ก่อนคริสตศักราช ผู้ได้รับรางวัลในการประกวดคนแรกชื่อเธสปิส (Thespis) เป็นผู้แสดงคนแรกที่ออกมาร้องเพลงเดี่ยว ผิดไปจากของเดิม ซึ่งมีการร้องหมู่เท่านั้น เมื่อมีการร้องเดี่ยวขึ้นแล้ว เธสปิสก็แต่งบทเจรจาแทรกระหว่างตัวเขาซึ่งเป็นผู้ร้องเดียวกับลูกคู่ ฉะนั้นเธสปิสจึงได้ชื่อว่าเป็นตัวละครตัวแรกของโลก แม้ในปัจจุบันนี้บางทีก็ยังมีคนเรียกตัวละครว่า เธสปียน (Thespian) แทนคำว่า Actor กันอยู่

ละครกรีกชุดแรกนี้เป็นโศกนาฏกรรมทั้งสิ้น นักแต่งโศกนาฏกรรมของกรีกที่มีชื่อเสียงก็มี เอสคิลัส (Aeschylus) โซโฟคลีส (Sophocles) และยูริปีดิส (Euripides)

เอสคิลัส (525-456 ก่อนคริสตศักราช) เป็นนักแสดงละครคนแรกที่เขียนบทสนทนาระหว่างตัวละคร 2 ตัว ทำให้เกิดบทสนทนา (Dialogue) ขึ้นในการละคร เมื่อตัวละครพูดได้ต่อกันแล้ว ลูกคู่ก็จะมีโอกาสร้องรับน้อยลง ทำให้ลูกคู่ขาดความสำคัญ เนื้อเรื่องสำคัญของละครเอสคิลัสก็คือ แสดงว่าพระเจ้านั้นมีอำนาจที่จับบัลลังก์ให้มนุษย์เป็นอะไรไปต่างๆ ได้ในผลงานของเขาทั้ง 7 เรื่อง ที่ยังคงเหลือมาถึงทุกวันนี้ ที่เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายก็คือเรื่อง โอเรสตีเอีย (Oresteia) และโพรมิเทอุส บาวด์ (Prometheus Bound)

โซโฟคลีส (497-406 ก่อนคริสตศักราช) เป็นนักแต่งละครที่ใหญ่ที่สุดในนักแต่งละครของกรีกทั้ง 3 คนดังกล่าว เขาได้นำของใหม่ๆ มาสู่การละครหลายอย่างเป็นผู้เพิ่มตัวละครตัวที่ 3 ขึ้นในบทละคร เพื่อให้สมจริงขึ้น และเป็นนักละครคนแรกที่นำโครงเรื่องมาสู่การละคร ละครกรีกสมัยก่อนหน้านี้นี้มักจะเป็นเพียงการเล่าเกือบจะไม่มีอะไรอื่น ตัวละครก็เป็นมนุษย์มากขึ้น อีดิปัส (Oedipus) ตัวเอกของละครเรื่อง "อีดิปัส พระเจ้าอยู่หัว" (Oedipus Rex) มีความเป็นมนุษย์อย่างยิ่งและสาวสองพี่น้องในละครของเขาเรื่อง "แอนติโกนิ" (Antigone) ของเขานั้นก็ใช้คำพูดและปฏิกริยาที่ทันสมัยเป็นอย่างยิ่ง

ที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือ โซโฟคลีส เป็นผู้สร้างจุดสุดยอดของเรื่อง (Climax) ขึ้นเป็นครั้งแรก การเปลี่ยนฉากของเขาก็ไม่เปลี่ยนเพื่อตัดเรื่องออกเป็นตอนๆ แต่จะเปลี่ยนก็เพื่อเป็นการดำเนินเรื่องเพื่อให้เนื้อเรื่องติดต่อกันระหว่างฉากต่อฉาก เขาเลิกใช้โครงเรื่องที่แสดงว่าเทพเจ้ามีสิทธิ์และอำนาจเหนือมนุษย์ โดยมาผูกโครงเรื่องที่แสดงว่าความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์นั้นอาจทำให้เกิดเรื่องราวต่างๆ นานาได้ และกรรมของมนุษย์นั่นเองเป็นสิ่งที่มีอำนาจต่อการดำเนินชีวิตของตนเอง

ยูริปีดิส (482-406 ก่อนคริสตศักราช) ได้รับสมญานามว่าเป็นนักละครสมัยใหม่คนแรกของโลก คือเป็นคนที่คิดถึงเรื่องกิเลสของมนุษย์ และบรรจุความสนใจของมนุษย์ลงในเรื่องละคร ละครของเขาเช่นเรื่อง "หญิงเมืองทรอย" (Trojan women) เฮคิวบา (Hecuba) และ (Medea) เป็นเรื่องที่ตัวนำฝ่ายหญิงมีความร้ายกาจ มีกิเลส และความปรารถนาต่างๆ นานา และแม้สมัยที่เขามีชีวิตอยู่ผู้ดูจะตามเรื่องของเขาไม่ทัน และไม่สู้จะนิยมดู แต่เรื่องของเขาได้มีผู้แปลเป็น

ภาษาอังกฤษและคงจัดแสดงกันอยู่จนถึงทุกวันนี้ ยูริปีดิส เป็นนักละครโศกนาฏกรรมคนสุดท้ายของกรีซ

โครงเรื่องของโศกนาฏกรรมของกรีซก็ไม่มีอะไรมาก เนื่อก็มักจะมีว่ามนุษย์ได้ทำผิดความประสงค์ของพระเจ้า แสดงให้เห็นความมักใหญ่ใฝ่สูง และตณหาต่างๆ ของมนุษย์ แสดงให้เห็นการต่อสู้ของมนุษย์และชะตากรรมของตนเอง จึงต้องพบชะตากรรมที่ร้ายเสมอ ฉะนั้นละครกรีซสมัยแรกๆ จึงเป็นโศกนาฏกรรม (Tragedy) ตัวละครมักจะมาจากริชาและเทพนิยาย (Mythology) ของกรีซ ภาษาที่ใช้ในการละครก็เป็นภาษากวี และตัวละครก็มักจะสร้างขึ้นง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน แต่ละตัวมีความหยิ่งผยองในเกียรติยศ และมีความกล้าหาญเป็นอย่างยิ่ง

โศกนาฏกรรมของกรีซนั้นเริ่มด้วยการละครที่เป็นที่ยึดถือของนักการละครโดยทั่วไปคือ

1. เอกลักษณ์เรื่องเวลา (The Unity of Time) คือกำหนดขอบเขตของการแสดงต่างๆ ว่าจะต้องสืบเนื่องกัน โดยไม่ขาดระยะเวลา

2. เอกลักษณ์แห่งสถานที่ (The Unity of Place) เป็นการกำหนดว่าการแสดงนั้นจะต้องมีสถานที่ที่เหตุการณ์ในเรื่องจะเกิดขึ้นอย่างเหมาะสม และสถานที่เหล่านั้นจะต้องมีขอบเขตและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับการดำเนินเรื่อง

3. เอกลักษณ์แห่งการแสดง (The Unity of Action) กำหนดว่าเหตุการณ์ต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นในละครเรื่องใดเรื่องหนึ่ง จะต้องสอดคล้องหรือมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน เหตุการณ์หนึ่งจะต้องมีความสำคัญกับเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งเสมอ เหตุการณ์หนึ่งเหตุการณ์ใดจะอยู่ลอยๆ โดยไม่มีความสัมพันธ์กับเหตุการณ์อื่นในละครเรื่องนั้นไม่ได้

ลักษณะของละครกรีซ จะต้องประกอบไปด้วยสิ่งเหล่านี้ คือ

เริ่มต้นเรื่องด้วยอารัมภบท (Prologue) คือหลังจากเปิดฉากจะมีลูกคู่ออกมาร้องเพลงเป็นหมู่ อธิบายเรื่องเพื่อดำเนินเรื่องตัวไป ต่อมาจะถึงองค์หรือฉากต่างๆ เรียกว่า (Episodes) ตัวละครจะแสดงตอนสำคัญๆ ของเรื่องเท่านั้น ผลตามและการเล่าเรื่องที่ไม่สำคัญก็จะมีลูกคู่เป็นผู้ขับร้อง เรียกว่า (Choral Interludes) คือตอนที่ลูกคู่หรือตัวแสดงนำอภิปรายถึงการแสดงตอนสำคัญ ก่อนจะถึงตอนหนึ่งหรือฉากหนึ่งก็จะต้องมีการอธิบายก่อนเสมอ แล้วจึงจะถึงตอนจบ เรียกว่า (Exode) คือการเล่าเพื่อปิดเรื่อง เพื่อให้เรื่องจบในที่สุด

เมื่อเล่นละครโศกนาฏกรรมไปได้ระยะหนึ่งคนดูก็เริ่มเบื่อ จึงทำให้เกิดละครอีกชนิดหนึ่งคือ สุขนาฏกรรมของกรีซ (Greece Comedy) และมีการประกอบในงานบูชาเทพเจ้าไดโอนิซัสเป็นครั้งแรกเมื่อ 487 ปีก่อนคริสตกาล สุขนาฏกรรมของกรีซที่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยุติกันมากก็คือเรื่อง "กบ" (The Frogs) ของอะริสโตเฟนีส (Aristophanes 450-380 ปีก่อนคริสตกาล) เขายังแต่งเรื่อง "นก" (The Birds) และเรื่องไลซิสตราตา (Lysistrata) อะริสโตเฟนีส เป็นคนช่างสังเกตและเป็นนักถากถางสังคม (Satirist) ของมนุษย์ เรื่องของเขาทั้ง 3 เรื่องดังกล่าวแล้ว ทันสมัยมากทั้งตกขบขันเป็นที่นิยมกันมากในกรีซสมัยนั้น ยังคงมีลูกคู่ขับร้องและเต้นรำ และสร้างมุขตลก ตัวละครก็เพิ่มจำนวนขึ้นโดยไม่จำกัด เครื่องแต่งตัวแทนที่จะสวมเสื้อหลวมๆ เหมือนตัวละครโศกนาฏกรรม กลับใช้เสื้อใส่พอดีตัวและนุ่งกางเกงแนบเนื้อด้วยความจริงตัวละครจะมีแต่ชายเป็นผู้แสดงเท่านั้น แม้กระนั้นในการแสดงสุขนาฏกรรมตัวละครยังใช้ "ฟาลลัส" (Phallus) คือรูปอวัยวะสืบพันธุ์ผู้ชายผูกติดกับเครื่องแต่งตัวเพื่อให้ตลกยิ่งขึ้นในบางคราวยังใช้หน้ากากอยู่ลูกคู่บางทีก็แต่งตัวธรรมดา บางทีก็แต่งตัวเป็นสัตว์ แมลง หรือนก

ต่อจากนี้การแสดงละครของกรีกมิใช่แสดงเพื่อบูชาเทพเจ้าไดโอนีสัส อีกต่อไป เป็นการแสดงเพื่อความบันเทิง (Entertainment) ผู้แสดงก็แสดงเป็นอาชีพ ได้รับเงินเดือน ผู้ดูก็ต้องเสียเงินไม่ดูเปล่าเช่นแต่ก่อน ตัวละครได้รับยกเว้นไม่ต้องเป็นทหาร และจะมีเบี้ยเดินทาง เพราะรัฐบาลให้เกียรติผู้แสดงละครมาก ถือว่าเป็นบุตรสันถวไมตรีของรัฐ

ในการประกวดละครกรีกในพิริอูซาเทพเจ้าไดโอนีสัสนั้น ผู้ประกวดจะต้องส่งละครเข้าประกวดดังต่อไปนี้คือ โศกนาฏกรรม 3 เรื่อง

ซาตียร์ (Satys Play) 1 เรื่อง ละครซาตียร์ นั้นเป็นละครละเนื้อเรื่องจะต้องมีทั้งสุข-โศก และเกี่ยวกับชีวิตเด็ก เลี้ยงแกะ (Comical -Tragical-Pastoral) ซาตียร์ นั้นเป็นสัตว์กึ่งมนุษย์ในนิยายกรีก ตัวซาตียร์อาศัยอยู่ตามป่าและเขา เป็นบริวารของไดโอนีสัส มีนิสัยชอบล้อชอบแหย่ ตัวเป็นคนแต่มีขนปกคลุมทางและหูเหมือนแพะ ละครซาตียร์ ที่เหลือครบบริบูรณ์ตมมาถึงปัจจุบันนี้มีอยู่เรื่องเดียวคือเรื่อง "ยักษ์ตาเดียว" (The Cyclops) ของยูริปีดิส เนื้อเรื่องตัดตอนมาจากการผจญภัยของโอดิสซุส (Odysseus) ในซิซิลี เรื่องมีว่า สิลีนุส (Silenus) ตัวละครหัวล้าน แต่งตัวรุงรัง ลงพุง ถือคราดเหล็กออกมาหน้าเวทีแล้วชี้คราดเหล็กไปทางด้านหลังเวที พูดว่า "นี่แหละคือท่าของยักษ์ตาเดียว" ที่ชื่อโพลีเฟมัส (Polyphemus) แล้วก็เล่าว่าเดี่ยวพวกเขาตีกรีกจะออกมา พอพูดขาดคำ พวกเขาตีกรีกก็ออกมาเป็นฝูงส่งเสียงร้องและเดินออกมาอย่างสนุกสนาน

ขณะนั้นซิลีนุสก็แลเห็นเรือแล่นเข้ามาลำหนึ่ง แล้วโอดิสซุสก็เดินออกมาพร้อมด้วยบริวารจำนวนหนึ่ง ซิลีนุสจำได้บอกว่า บริเวณนี้เป็นที่อยู่ของยักษ์ตาเดียว โอดิสซุสทำท่าตกใจแล้ว แต่พอซิลีนุสบอกว่ายักษ์ตาเดียวไปล่าอาหารกินหมดแล้ว โอดิสซุสจึงได้สติมาขออาหารซิลีนุสนำเอาแกะของยักษ์ตาเดียวขอแลกกับเหล้าองุ่น พอได้เหล้าซิลีนุสก็ดื่มเหล้าอย่างคนที่ไม่เคยพบมานาน ขณะที่พวกเขาของโอดิสซุสกำลังขมและเนยจะลงเรือ ยักษ์ตาเดียวกลับมาพอดี พวกเขาขมสรวนหน้ากาก มีตาเดียว คลุมร่างด้วยขนสัตว์ พอมาถึงก็ข่มขู่หาซาตียร์ให้จัดอาหารออกมาเลี้ยง ดูซาตียร์ว่าขี้เกียจ ในที่สุดยักษ์ตาเดียวยังขมและเนยก็ถูกขโมยไปเสียแล้ว จึงจะทำโทษซิลีนุส ซิลีนุสแกล้งทำเป็นร้องโอดโอยว่าถูกทำร้ายร่างกาย ในที่สุดยักษ์จับโอดิสซุสกับพวกได้จะกินเป็นอาหารโอดิสซุสจะอ่อนวอนขอชีวิตอย่างไรยักษ์ก็ไม่ยอม ในที่สุดโอดิสซุสคิดอุบายเอาเหล้าองุ่นมาเลี้ยงยักษ์ ยักษ์เมาทำให้พวกเขาโอดิสซุสเจาะตายยักษ์ให้หมดได้ ยักษ์ควานหาหนุ่ยด้วยความเจ็บปวด ในที่สุดโอดิสซุสประกาศชื่อของเขา ยักษ์จำได้ว่าครั้งหนึ่งในสงครามทรอย โอดิสซุสเคยก่อกำแพงที่อยู่ของพ่อของพวกเขายักษ์ตาเดียว ยักษ์ตาเดียวจึงหายโกรธและไม่คิดทำร้ายโอดิสซุส เรื่องจึงจบลง

โรงละครกรีกนั้นมิได้สร้างขึ้นทั้งโรง แต่จะไปเสาะหาซอกเขาหรือเชิงเขาที่มีลักษณะเป็นแอ่งหรือหลุมที่หมา และจะขุดเวทิละครลงไป ในภูเขา โรงละครมีลักษณะเหมือนสนามฟุตบอลในปัจจุบัน ที่นั่งดูก็จะเป็นชั้นๆ ลงไปในหิน กลางโรงเป็นแท่นกลมเรียกว่า ออเคสตรา (Orchestra) ข้างบนมีแท่น 1 แท่นสำหรับตัวแสดงส่วนลูกคู่จะยืนอยู่ที่พื้นเวที ด้านหลังมีอาคารชั่วคราวเล็กๆ เรียกว่า "สกีเน่" เดิมทำหยาบๆ ต่อมาทำเป็นอาคารถาวร สร้างด้วยหินทอดตามแท่นออเคสตราอยู่ตรงกันข้ามกับที่ผู้ดูนั่ง สำหรับตัวละครแต่งตัวและพักตอนที่ยังไม่มียศ สกีเน่มีประตูออกมาสู่เวที 3 ช่อง ตัวละครออกทางช่องกลาง ลูกคู่ออกทางด้านข้าง ประตูกลางกว้างมาก สำหรับเข็นเอาของหนัก เช่นยกพื้นออกมาใช้ เวลาแสดง โรงละครที่ใหญ่และมีชื่อเสียงมากของกรีกในสมัยนั้น คือ โรงละครของไดโอนีสัสที่อะเธนส์ สำหรับเล่น

ละครในเทศกาลต่างๆ และเป็นทีประภคละครโศกนาฏกรรม สุขนาฏกรรม และชาติร์ผู้ชนะจะได้รับหริตโบเอวี (Ivy) ซึ่งถือว่เป็นเกียรติอย่างสูงทางการละคร เช่นเดียวกับมงกุฎใบมะกอกในการรบและการกีฬา

ในการแสดงละครกรีกนั้นได้ใช้รถที่เรียกว่า Machina มีลักษณะคล้ายบันจันเล็ก ๆ ไว้ที่สกีเน่ เพื่อใช้ชักรถตัวเทพเจ้าเวลาออกแสดง คล้ายกับว่เหาะลงมาในพิภพ

เนื่องจากในสมัยนั้นรัฐบาลกรีกไม่ต้องการให้คนเห็นฉากที่ทารุณโหดร้ายจะนั้นฉากโหดร้าย จะมีการหมุนเอาด้านที่อยู่ข้างในออกมาแสดงแทน (เวทิมหมุน) ซึ่งส่วนมากจะเป็นภาพนิ่งคือมีตัวแสดง แต่ไม่มีการเคลื่อนไหว เวทิมหมุน เช่นที่เรียกว่าเอกซีเคลมา (Eccyclema) หรือบางทีไม่ใช้เวทิมหมุนก็จะใช้ฉากพิเศษเป็น 3 หน้าวางไว้ข้างเวที ถ้าเนื้อเรื่องแสดงว่าเกิดอีกที่หนึ่งจะยกหน้าต่างๆ ของฉากสามเหลี่ยมทั้ง 2 ด้านแสดงว่า สถานที่เกิดเรื่องละครเปลี่ยนไปแล้วไม่ใช่ที่เดิม ไม่เสียเวลาเปลี่ยน

เพราะเหตุว่ไม่มีไฟฟ้าใช้ ละครจึงต้องเล่นตั้งแต่รุ่งเช้าไปจนถึงพลบ ผู้มาดูบางคนต้องเดินทางมาจากที่ไกลๆ ไม่มีประวัติการละครในประเทศไหนจะเริ่มต้นเข้าถึงจิตใจประชาชนเท่าละครกรีก ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่าละครกรีกมีอิทธิพลต่อการละครสากลมาก

ละครโรมัน

ละครโรมันนั้นนอกจากกล่าวได้ว่าลอกแบบมาจากละครกรีก แต่มาเพิ่มการเดินร่ำและการใช้ท่ามากกว่าคำพูด เรียกว่ แพนโตไมม์ หรือ ไมม์ (Pantomimes) หรือ (Mimes) การแสดงหยาบโผนและนำหาวาดเสียว มีฉากการรบแบบนักรบโบราณ มีการฆ่าจริง ๆ มีการแสดงทั้งฆ่าสัตว์และมนุษย์ เพื่อให้คนดูตื่นเต้น ต่อมาโรงละครเลยกลายเป็นสนามต่อสู้ที่เรียกว่าอาเรนา (Arena) ป่าเถื่อน ุร้าย กระหายเลือด มีการให้คนสู้กับสัตว์น้ำ สัตว์บก ให้เสียหรือสิงโตกินคนให้ผู้ชมดูเพื่อความตื่นเต้น ศีลธรรมเสื่อมโทรมถึงที่สุด พวกที่ถือศาสนาคาธอลิกมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในที่สุดเมื่อศาสนาคาธอลิกแพร่หลาย การแสดงแบบนี้จึงเลิกไปหมด นับเป็นยุคทมิฬเมื่อกรุงโรมแตกแล้ว ก็มีนักแสดงท่องเทียวไปในรูปของนักเต้น นักร้องเพลง เล่นกลและเชิดหุ่น

อย่างไรก็ตามเมื่อชาวโรมันเริ่มมีอำนาจยิ่งใหญ่และเริ่มจะแผ่อำนาจไปในอาณาจักรอื่น เมื่อ 300 ปีก่อนคริสต์กาลนั้นชาวโรมันยอมรับวัฒนธรรมของชาติอื่นเผ่าอื่น แต่จะนำมาปรับปรุงให้เหมาะกับรสนิยมของตน เมื่อ 240 ปีก่อนคริสต์กาลได้มีนักละครชาวกรีกผู้ถูกกวาดต้อนมาอยู่โรมชื่อ ลิวิอุส แอนดรอนิคัส (Livius Andronicus) ได้จัดแสดงละครตามแบบกรีกขึ้นในกรุงโรมเป็นครั้งแรก ต่อแต่นั้นมาชาวโรมันก็นิยมละคร โดยดัดแปลงละครของตนจากละครกรีก

นักละครโรมันที่มีอิทธิพลต่อนักการละครรุ่นหลังและมีผลงานเหลือมาจนทุกวันนี้มีอยู่ 3 คน คือ พลอตุส (Plautus) เทเรนซ์ (Terence) และเซนเนกา (Seneca) ซึ่งจะกล่าวถึงโดยละเอียดในภายหลัง

การแสดงละครโรมันครั้งแรกที่ไม่มีอิทธิพลละครกรีกขึ้นนั้นแสดงเมื่อ 364 ปีก่อนคริสต์กาล ในงานมหรหรรมาการเล่นที่เรียกว่าลูดิ (Ludi) ซึ่งแปลว่าการเล่นต่างๆ (Games) ในการแสดงครั้งนี้เรียกว่า ลูดิ เอตรุสกี (Ludi Etrusci) เพราะทางโรมนำเอาคนเผ่าเอตรุสกัน (Etruscans) ซึ่งพูดภาษาของตน ที่ชาวโรมันฟังไม่รู้เรื่องมาแสดง ฉะนั้นการ

แสดงในครั้งนี่ จึงออกท่าออกทางมากกว่าจะฟังการพูด

ต่อมา 240 ปีก่อนคริสตกาล ชาวโรมันจัดให้มีการแสดงทั้งโศกนาฏกรรมและสุขนาฏกรรม และโอกาสที่จะแสดงนั้นมีมากมายและบ่อยๆ เหลือเกินในปีหนึ่ง เช่น

ลูดิโรมานี (Ludi Romani) มักจะจัดแสดงในเดือนกันยายน

ลูดิเพลเบโอ (Ludi Plebeii) เริ่มจัดขึ้นในปี 220 ปีก่อนคริสตกาล

ลูดิอะพอลลิเนริส (Ludi Apollinares) เริ่มจัดในปี 212 ก่อนคริสตกาลเพื่อบูชาและฉลองเทพเจ้าแห่งพระอาทิตย์อะพอลโล (Apollo)

ลูดิเมกาเลนซิส (Ludi Megalensis) จัดขึ้นเมื่อปี 194 ก่อนคริสตกาลฉลองด้วยการเล่นที่เรียกว่าเมกาเลนเซียน (Megalinsian Games) เพื่อบูชาและฉลองมารดาแมกนามาเทอร์ (Magna Mater) ซึ่งแปลว่า Great Mother นอกจากนี้ยังมีเทศกาลลูดิในโอกาสอื่นๆ เช่นฉลองครบรอบปีการสร้างโบสถ์สำคัญ พิธีศพนักการเมือง นักบริหารที่มีเงินฉลองครบรอบปีแห่งชัยชนะของยูเลียส ซีซาร์ ฉลองและบูชาวินัส ซึ่งเจ้าภาพหรือรัฐบาลจะต้องเป็นผู้ออกค่าใช้จ่าย จำนวนวันที่มีการแสดงเพิ่มมากขึ้นทุกที จนมาถึงประมาณ ค.ศ. 400 ปีหนึ่งจะมี การแสดงถึง 175 วัน ต่อ ค.ศ. 354 ได้มีหลักฐานบันทึกไว้ว่า มีการแสดงปีละเกือบ 6 เดือน เป็นการแสดงบนเวทีและการแสดงละครเสีย 101 วัน แข่งรถ 64 วัน และแข่งการต่อสู้แบบแกลดิรเตอร์เสีย 10 วัน (มีการฆ่าฟันกันจริงๆ)

เวทีละครโรมันและการแสดง

เวทีละครโรมันรุ่นแรกทำด้วยไม้ง่ายๆ และด้านหลังเวทีมีฉากนิดๆ หน่อยๆ ที่ยกเวทีสูงก็เพื่อจะให้คนที่ยืนดูอยู่ข้างหลังแลเห็นตัวละคร ไม่จำเป็นจะต้องตั้งอยู่บนเชิงเขา หรือลาดเขาเหมือนโรงละครกรีก ต่อมาอีกหลายศตวรรษจึงมีการสร้างโรงละครถาวร แต่ก็คงยังทำด้วยไม้ ปี 179 ก่อนคริสตกาล จึงมีการสร้างโรงละครที่ศาลของอะพอลโล มีที่นั่งสำหรับคนดู ต่อมาสภาซีเนท (Senate) เห็นว่าหาโรงละครมีที่นั่งดู จะทำให้คนดูสบายเกินไป อยากดูแลละครจึงออกกฎหมายห้ามสร้างที่นั่งสำหรับคนดู หากโรงละครนั้นอยู่ในรัศมี 1 ไมล์จากประตูเมือง แต่เจ้าของโรงและผู้จัดแสดงก็พยายามหลีกเลี่ยงอยู่เสมอ

โรงละครตามหลักฐานของนิยายประวัติศาสตร์โรมันชื่อพลินี (Pliny) กล่าวว่าสร้างเมื่อ 58 ปีก่อนคริสตกาล เวทีนั้นประกอบด้วยเสาต้นใหญ่ๆ ถึง 360 ต้น มีรูปปั้นอันงดงาม 3,000 รูป อาคารด้านหลังเวทีมี 3 ชั้น จุนคนดูได้ 80,000 คน หลักฐานเหล่านี้ดูออกจะเกินจริงอยู่มาก

ต่อมาปอมเปย์ (Pompey) และยูเลียส ซีซาร์ (Julius Caesar) ได้แข่งขันกันสร้างโรงละคร ได้เกิดมีโรงละครชื่อโรงละครมาร์เซลลุส (Theatre of Marcellus) บนฝั่งแม่น้ำไทเบอร์ (Tiber) เมื่อ 11 ปีก่อนคริสตกาล ซึ่งซากโรงละครนี้ยังคงเหลือให้เห็นมาจนถึงปัจจุบันนี้ ต่อมาถึงสมัยจักรพรรดิ โดมิตียน (Emperor Domitian) ได้สร้างโคลอสเซียม (Colosseum) มหิมา หรือมีชื่ออีกชื่อหนึ่งเรียกว่า เซอร์คัส แมกสิมุสยาว 612 ฟุต กว้าง 515 ฟุต จุนคนนั่งได้ 87,000 คน และจุนคนยืนได้ 15,000 คน มีการแสดงการต่อสู้ด้วยอาวุธนานาชนิด และบางทีก็เปิดน้ำให้เต็มแอเรนา (Arena) จัดให้มีการแสดงการต่อสู้ทางน้ำ มาจนถึง ค.ศ. 600 การต่อสู้ในสมัยแรกๆ เป็นการต่อสู้ทีละคู่ ต่อมาจัดให้มีการต่อสู้

เป็นหมู่ในที่สุดต่อสู้กันเป็นกองทัพเล็กๆ บางทีก็จับพวกคริสเตียนซึ่งเป็นคนกลุ่มน้อยของสมัยนั้นมาให้สัตว์ร้ายกินให้คนดู

เมื่อมีโรงละครถาวรที่เรียกว่าฟรอนสเกนา (Frons Scaena) แล้วโรงละครจะมีลักษณะดังต่อไปนี้ คือด้านหน้าของคนดูมีเวที (Pulpitum) ยาวและไม่สูงมาก สูงกว่าพื้นเพียงประมาณ 5 ฟุต ตัวโรงละครมีลักษณะครึ่งวงกลม ที่ต้องยกพื้นสูงก็เพราะว่าวุฒิสมาชิกและขุนนางโรมันชั้นผู้ใหญ่จะขึ้นไปนั่งดูอยู่บนเวทีเดิมของสมัยกรีกคือ ออคเลสตาเลียเลย ตัวละครสมัยโรมันจึงขึ้นไปแสดงบนเวทีนี้ไม่ได้ บางทีมีหลังคาคลุมเวทีทำด้วยผ้า เนื้อหนาสี่ศอก ฉากปิดโดยชักขึ้นจากพื้นเวทีไปสู่เพดาน และเวลาเปิดก็หย่อนเชือกม้วนจากลงใต้เวที ซึ่งผิดกับเวทีละครปัจจุบันที่ใช้ฉากผ้าแอสเบสโตส (Asbestos) อันเป็นผ้ากันไฟ ของการละครในปัจจุบัน มีทางเข้าออกของตัวละครอยู่ด้านหลังของเวที

ตัวละครโรมันรุ่นแรกเป็นชาวอิตาลีตอนใต้ หรือพวกกรีกที่โรมันกวาดต้อนมาเมื่อแพ้ทัพโรมัน พวกนี้ทางโรมยกย่องว่าเป็นผู้มีเกียรติ แต่ตัวประกอบยังคงถือว่าเป็นอาชีพค่อนข้างต่ำต้อยอยู่

เครื่องแต่งตัวละครก็คล้ายกับพวกกรีก ลอกแบบมาทั้งเสื้อหลวมๆ และยาวกรอมเท้าของเครื่องแบบละครโศกนาฏกรรมของกรีก และกางเกงและเลือกรูปก็สร้างขึ้นตามแบบเครื่องแต่งตัวละครสุขนานาฏกรรมของกรีก รอสซิอุส (Roscius) เป็นผู้นำเอาหน้ากากมาใช้ในการละครของโรมันอีกเป็นครั้งแรก เป็นหน้ากากที่สวมปิดหน้าทั้งศีรษะ แทนที่จะปิดแต่หน้าอย่างละครกรีก ทำให้ตัวละครพูดไม่ถนัดและพูดไม่ได้ยินเลยทีเดียว นอกจากนี้ยังมีการสวมวิก วิกขาวหมายความว่าความแก่ คำแปลว่าอายุน้อยและยังแข็งแรง กระฉับกระเฉงว่องไว ผมแดงคือตัวผู้ร้ายหรือทาส ถ้าเป็นหน้ากากของละครใบ้ที่เรียกว่า mimes ก็จะมีลักษณะประหลาดและแลดูตลกขบขันไม่เหมือนหน้ามนุษย์ธรรมดา

นักการละครสำคัญของโรมัน

ลิวิอุส แอนโดรนิคัส (Livius Andronicus) เกิดที่เมืองตาเรนต์ัม (Tarentum) และอยู่ที่เมืองนี้ตลอดวัยเด็ก ต่อมาทัพโรมันตีเมืองได้เมื่อปี 272 ก่อนคริสตศักราช เขาถูกกวาดต้อนมาเป็นพลเมืองโรมัน ขณะนั้นชาวโรมันกำลังติดละคร จากปี 240-207 ก่อนคริสตศักราช เขาได้แปลละครกรีกของโซโฟคลีส และยูริปีดิส เป็นภาษาลาติน นับว่าลิวิอุส เป็นนักแปลคนแรกของโลก เขาจัดการแสดงละครโรมันครั้งแรกเมื่อปี 240 ก่อนคริสตศักราชในงานลูดีโรมาเนีย และต่อมาได้จัดแสดงทั้งโศกนาฏกรรมและสุขนานาฏกรรม

ติตัส แมคซิอุส พลอตัส (Titus Maecius Plautus) ปี 254-184 ก่อนคริสตศักราช ชาวโรมันยกย่องว่าเป็นนักเขียนและนักละครสุขนานาฏกรรมที่ใหญ่ยิ่งที่สุดของโรมัน เกิดในแคว้นซาร์ซินา (Sarsina) ในอุมเบรีย (Umbria) เริ่มการละครโดยการเป็นช่างไม้ผู้สร้างเวทีและเป็นเจ้าหน้าที่ปิดเปิดฉาก เริ่มต้นเขียนละครเมื่อ 207 ปี ก่อนคริสตศักราชใน 10 ปีสุดท้ายแห่งชีวิตของเขา เขาเขียนละครไว้ถึง 20 เรื่องและได้จัดพิมพ์เผยแพร่หลังมรณกรรมของเขา บทละครเหล่านี้ตกอยู่ในมือของผู้แสดงที่มีหน้าที่เขียนอารัมภบทเข้าใจกันว่าเขาเขียนละครไว้ประมาณ 130 เรื่อง แต่ยังคงมีหลักฐานครบพอสมควรอยู่เพียง 21 เรื่อง ซิเซโร (Cicero) ปรบตบทละครของเขามาก งานของเขามีอิทธิพลกับการเขียนบทละครของเชกสเปียร์ (Shakespeare) และโมลิเอร์ (Moliere) และบุคคลทั้ง 2 ดังกล่าวนี้ก็ได้มีอิทธิพลต่อนักเขียนบทละครของโลกในสมัยต่อมาอีกทอดหนึ่ง

พลอตัสมีมทุกอย่างจากละครกรีก ไม่ว่าจะเป็นเนื้อเรื่อง ฉาก ตัวละคร และบทเจรจา แต่ได้นำมาดัดแปลงให้เข้า

กับรสนิยมของชาวโรมัน เขาไม่ยอมแตะต้องการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ปกครองและผู้บริหารที่ร่ำรวยและราษฎรที่ยากจน ละครของเขาเป็นเรื่องชีวิตประจำวันที่เขามีประสบการณ์ ส่วนวันที่ใช้เต็มไปด้วยคำพังเพยคำ 2 ความหมาย (Pun) ละครของเขาเรื่อง แอมฟิทรูโอ (Amphitruo) นั้น ทั้งโมลิแอร์ และดรายเดน (Dryden) ได้ลอกเอาเรื่องไปใช้อย่างใกล้เคียงมาก

หลังสมัยพลอตัสแล้ว สุขนานุกรมโรมันก็ตกต่ำ ไม่ค่อยมีคนจัดแสดง เพราะไม่สามารถจะจัดแสดงทำให้คนหัวเราะ สนุกสนานเบิกบานได้เหมือนเขา งานสำคัญของเขาที่ยังเหลืออยู่ก็มี ตรินัมมัส (The Trinumus) ทหารแบกรักการ์ด (The Braggart Soldier) เชลย (The Captives) พ่อค้า (The Merchant) และกลยุทธ์ล้มเหลว (The Stratagem Defeated)

พูบลิวส เทเรนต์อุส แอฟเฟอร์ (Publius Terentius Afer) ซึ่งมีนามที่เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายภายหลังว่า เทเรนต์ (Terence) เกิดปี 185 ตายปี 159 ก่อนคริสต์ศักราช เกิดที่คาร์เธจ (Carthage) เป็นทาสของวุฒิสมาชิก สภาซีเนท ของโรมันคนหนึ่ง นายแลเห็นแนวความฉลาดและความสามารถ จึงสนับสนุนให้ได้รับการศึกษาสูงกว่าทาสอื่นๆ และในที่สุดก็ยอมปลดปล่อยให้เป็นไท ได้ศึกษาวัฒนธรรมของกรีกเป็นอันมาก คบหาสนทนากับปราชญ์ และนักเขียนชั้นสูงหลายคน

งานที่ได้รับความนิยมของเขามีเรื่องขันที (The Eunuch) เรื่องนี้คนนิยมมากครั้งหนึ่งต้องจัดเล่น 2 รอบในวันเดียว และได้รับรางวัลค่าเขียนเรื่องนี้เป็นเงินถึง 8,000 เซสเตอร์ซีส์ (Sesterces) เป็นค่าเขียนที่สูงมากแม้จะเทียบกับสมัยนี้ เขายังเขียนเรื่องเกี่ยวกับชายชราสองคนพี่น้อง ละครเรื่องนี้ชื่อ อะเดลฟาย (Adelphi หรือ The Brothers) ละครของเขาเหลือมาถึงสมัยปัจจุบันครบต้นฉบับรวม 6 เรื่องที่เหลือก็มีเรื่องผู้ทรมาน (The Tormentor) แม่ยาย (The Mother-in-Law) และเรื่องฟอร์มิโอ (Phormio) เรื่องของเขาคนชั้นสูงนิยมมาก แต่คนชั้นต่ำและราษฎรไม่ค่อยจะชอบ เขาไม่อาจทนคำวิจารณ์และติเตียนของชาวเมืองได้ จึงเดินทางออกจากกรุงโรมเมื่ออายุเพียง 25 ปี และเข้าใจว่าจะตายในปีต่อมา เพราะหายสาบสูญไปเลย

ลูซิอุส อันนาอุส เซเนกา (Lucius Annaeus Seneca) เกิด 4 ปีก่อนคริสต์กาล และตายเมื่อ ค.ศ. 65 พ่อเป็นนักการเมืองผู้มีอิทธิพลและเป็นปราชญ์เกิดในสเปน และเรียนรู้ภาษาลาตินจากครูชื่อแอตตาลุส (Attalus) ต่อมาในสมัยจักรพรรดิคลอดิอุส (Claudius) เขาถูกเนรเทศไปอยู่เกาะคอร์สิกา ค.ศ. 41 เขาใช้เวลา 8 ปีเขียนเรื่องราวบทความสดุดีจักรพรรดิคลอดิอุส หวังว่าจะได้เรียกตัวกลับมาอยู่โรมอีก ไม่ได้ผล ต่อมาพระมารดาของเนโร (Nero) ชื่อพระนางอกริปปินา (Agrippina) ทรงเรียกตัวเขากลับให้ไปสอนหนังสือเจ้าชายพระโอรสองค์หนึ่งพระชนม์มายุ 11 ปี พอพระโอรสองค์นี้ได้ครองราชย์เขาก็ได้รับแต่งตั้งให้มีตำแหน่งเป็นที่ปรึกษาราชการ ต่อมาเนโรคิดปลงพระชนม์ พระมารดา จึงไม่โปรดเขา เมื่อคิซัยเบอร์รุสสิ้นพระชนม์ เขาจึงหมดวาสนา พยายามจะหนีออกจากโรมก็หนีไม่ได้ ถูกบังคับให้อยู่ในตำแหน่งเดิม ต่อมาถูกกล่าวหาว่าเป็นกบฏต่อราชบัลลังก์ และถูกตัดสินให้ฆ่าตัวตายตามวิธีที่เขาเองจะเป็นผู้เลือก

บทละครของเขาเหลือมา 8 เรื่อง แม้งานของเซเนกาจะไม่อยู่ในอันดับหน้าแต่มีอิทธิพลกับการละครสมัยหลังของฝรั่งเศสมาก เช่น โศกนาฏกรรมของคอร์เนลล์และราซีน (Cornelle & Racine) งานของเขาก็มีเรื่องลูกสาวเมืองทรอย (Daughters of Troy) เฮอร์คิวลิส (Hercules) แอกาเมมนอน (Agamemnon) มีเดีย (Medea) อีดีปัส (Oedipus)

ต่อจากนี้ก็เป็นสมัยของไมม์ (Mimes) และเพนโตไมม์ (Pantomimes) ซึ่งเวลาเล่นมีดนตรีประกอบด้วยเครื่องเป่า บราลส์ และเครื่องตี ผู้เล่นเพนโตไมม์จะต้องสวมสกาเบลลัม (Scabellum) ซึ่งคล้ายคลึงกับรองเท้าที่ส่วน

ปลายเท้าเป็นพื้นโลหะของผู้เต้นแท็ปของปัจจุบันที่เรียกว่า (Clapper) เพื่อรักษาจังหวะและมีเสียงดังในเวลาเต้น ลิวิวส แอนโดรนิคัส (Livius Andronicus) เป็นผู้นำแพนโตไมม์มาสู่เวทีโดยไม่ได้ตั้งใจเป็นคนแรก เพราะครั้งหนึ่งขณะที่แสดงละครจบเรื่องและเสียงแหบแห้ง คนดูได้ตะโกนให้เขาแสดงซ้ำอีกหนหนึ่ง ด้วยความเกรงใจคนดู เขาจึงเรียกผู้ช่วยจากในโรงให้ร้องแทนเขา เขาได้แต่เต้นและรักษาจังหวะเท่านั้น

การละครยุคกลางของยุโรป

(MEDIAVAL DRAMA)

จากความจริงที่ว่ายุโรปในสมัยกลางนั้นศาสนามีอิทธิพลครอบคลุมทุกสิ่งทุกอย่างแม้วรรณคดีก็เป็นอุปกรณ์ของการสอนศาสนา อธิบายหรือแต่งขึ้นเพื่อประโยชน์ของการเผยแพร่คริสต์ศาสนา ฉะนั้น การละครของสมัยนี้จึงมีลักษณะเหมือนวรรณคดี คือละครเพื่อศาสนา ละครของสมัยกลางเกิดขึ้นจากวัดและโบสถ์ วัดใช้ภาษาลาตินในการสวดและสอนศาสนาละครรุ่นแรกของสมัยกลางจึงเกิดเขียนด้วยภาษาลาติน และจัดแสดงในงานอีสเตอร์ และคริสต์มาส (Easter & Christmas) พระมีความเห็นว่าการสอนประวัติพระเยซูตอนประสูติ ลี้นพระชนม์ และคืนชีพนั้น เมื่อพระสอนคริสต์ประวัติทั้ง 3 ตอนนี้ก็จะมีการแสดงประกอบ เป็นการเริ่มต้นการละครของยุคกลางของยุโรป

อย่างไรก็ตามประชาชนก็ไม่เข้าใจภาษาลาตินอยู่อย่างเดิม พระจึงจำเป็นต้องใช้ภาษาพื้นเมืองแทรกเข้าไปกับภาษาลาตินบ้าง โดยมากเป็นตอนที่เล่าเรื่อง ยังมีได้อยู่ในชั้นบทสนทนา ละครมีขอบเขตจำกัดมาแสดงเพื่อสอนศาสนา จะไปต่อเติมหรือดัดแปลงเนื้อเรื่องไม่ได้ เพราะผู้แสดงคือพระ

มาถึงประมาณปี ค.ศ. 1000 ก่อนสมัยชัยชนะของชาวเหนือ (The Norman Conquest) พระเริ่มแทรกบทสนทนาลงในการแสดง และมีการกำกับเวที ทำให้การแสดงนำดู และผู้ดูจะเข้าใจคริสต์ศาสนาได้ง่ายขึ้น เนื่องจากมีสิ่งที่อาจเห็นด้วยตาประกอบ เช่นพระผู้กำกับการแสดงจะอธิบายขั้นตอนของการแสดงออกม่างๆ ให้คนดูได้ยิน แปลมาจากหลักฐานที่ตกมาถึงทุกวันนี้ได้ว่า (หมายเหตุ : พยายามแปลให้ใกล้กับต้นฉบับเดิม)

ให้พระ 4 รูปแต่งตัวให้เรียบร้อย องค์กรหนึ่งแต่งขาว และขึ้นมานบนเวทีอย่าให้คนดูเห็นโดยชัดเจนนัก ไปนั่งบนหลุมฝังศพ (หิน) นั่งเสียบๆ และพระอีก 3 รูปเดินตามออกมาช้าๆ ทำท่าคล้ายกับว่าเสาะหาอะไรอยู่ เดินมาจนถึงหลุมฝังศพ ให้มีเทพธิดาองค์หนึ่งออกมาแล้วนั่งบนหลุมฝังศพใกล้ๆ พระรูปที่แต่งตัวขาว มีผู้หญิงกลุ่มหนึ่งออกพร้อมทั้งน้ำมันหอม เตรียมมาเพื่อลูบไล้พระสรีระร่างของพระเยซูพระองค์ที่มุ่งขาวเริ่มทำท่าเป็นแลเห็นคนอื่น ๆ และเริ่มร้องเพลง ซึ่งมีเนื้อเพลงว่า "จะมหาอะไรกันจะที่สุดานแห่งนี้ มาหาดอกไม้ของพระเยซูหรือ" และให้พระ 3 องค์ร้องตอบว่า "เรามาแสวงหาพระสรีระของพระเยซูแห่งกรุงนาซาเรธ ซึ่งถูกตรึงไม้กางเขน โธเอ๋ย พระบุตรแห่งสวรรค์" ให้พระองค์ที่มุ่งขาวร้องตอบว่า "พระองค์ไม่ได้อยู่ที่นี้ดอก ทรงฟื้นแล้ว และโปรดช่วยกันประกาศว่า พระองค์ทรงฟื้นแล้ว"

ทำให้การสอนประวัติดูงดงามและเข้าใจง่ายขึ้น โปรดสังเกตว่าได้เริ่มมีการร้องเพลง

คนดูซึ่งจะชอบการแสดงและพากันมาดูมากขึ้น ทำให้ที่ดูภายในโบสถ์ไม่พอต้องออกมาแสดงที่สนามภายในบริเวณวัด ตัวเรื่องก็ต้องขยายให้ยาวขึ้นและกล่าวถึงพระประวัติโดยพิสดาร เช่นแทรกการสร้างโลกในพระประวัติที่แสดง

แทรกวันพิพากษา (Judgment Day) หรือปัญหาที่ราษฎรอาจจะสงสัยอื่น ๆ ตามที่คณะพระที่จัดแสดงจะเห็นสมควร
ต่อมาแม้แต่สนามภายในวัดก็ไม่พอที่จะให้ราษฎรนั่งดู จึงขยายไปแสดงในเมืองทำให้เกิดการพัฒนาละครของ
พระไปเป็นขั้น ๆ ดังต่อไปนี้

1. ราษฎรและชาวบ้านได้มีส่วนในการแสดงละคร จนในที่สุดพระต้องเลิกการแสดงไปเอง
2. แสดงด้วยภาษาอังกฤษแทนภาษาลาติน
3. ละครยาวขึ้นกว่าเมื่อแสดงในเขตวัด
4. พาณิชยสมาคม (Guilds) เป็นผู้จัดแสดง

ในสมัยกลางอาชีพทุกอาชีพจะรวมกันเป็นสมาคมเพื่อคุ้มครองอาชีพของตนเรียกว่า (Guilds) เช่นสมาคมช่างไม้
สมาคมช่างตัดผม และสมาชิกของสมาคมดังกล่าวมักจะต้องการให้บุตรหลานถืออาชีพเดิม นับว่าเป็นการเตรียมอาชีพ
ไว้ให้คนรุ่นหลัง ไม่ต้องให้ไปชวนขายดินร่นหาเลี้ยงชีพแต่โอกาสที่จะไขว่คว้าได้ ก่อนที่เด็กหนุ่มจะเป็นสมาชิกของ
กิลด์หนึ่งกิลด์ใดได้ เขาจะต้องฝึกงานจากสมาชิกคนใดคนหนึ่งของกิลด์โดยไม่รับค่าจ้างเป็นเวลา 7 ปี กิลด์ทุกกิลด์จะ
มีที่ประชุมของตนและสมาชิกร่วมมือประสานกันดีเยี่ยม กิลด์ในเมืองทุกแห่งจะเลือกเรื่องตอนใดตอนหนึ่งของคัมภีร์ไบเบิล
(Bible) มาเป็นละครประจำกิลด์ และการจัดการแสดงก็ทำอย่างประณีตเป็นการประกวดประชันกัน ตัวแสดงก็ได้รับ
เงินเดือนจากกิลด์ นับเป็นการยึดเอาอาชีพละครเป็นอาชีพประจำของสมัยกลางเป็นครั้งแรกหลังสมัยกรีกและโรมัน มา
ถึงตอนนี้ พระต้องเลิกแสดงละครไปโดยปริยาย ละครที่กิลด์ใดจะเลือกมาเป็นละครประจำกิลด์ของตนนั้น มักจะมี
เนื้อเรื่องเกี่ยวกับอาชีพของสมาชิกในกิลด์นั้น เช่น

ช่างก่อสร้าง	เลือกตอนพระเจ้าสร้างโลกภายใน 5 วัน
ช่างต่อเรือ	เลือกตอนโนอา (Noah) ต่อเรือไม้ใหญ่เพื่อช่วยชีวิตสัตว์อย่างละคู่กับครอบครัวของเขา จากน้ำท่วมโลกครั้งใหญ่
ช่างทอง	เลือกตอนที่กษัตริย์ตะวันออกทั้ง 3 พระองค์ นำของขวัญมาถวายแก่ทารกน้อยเยซูในคืน วันประสูติ และพระเจ้าเฮรอด (Herod) ถามพระเจ้าแผ่นดินทั้ง 3 พระองค์ถึงทารกน้อยเยซู
ช่างตัดผม	เลือกตอนเซนต์จอนทำพิธีอาบน้ำมนต์ให้ทารกเยซู
คนฆ่าเนื้อ	เลือกตอนตรึงไม้กางเขน มีโจร 2 คนยืนขนาบข้างพระองค์และการปลดพระสรีระ ร่างจากไม้กางเขนลงสู่หลุมฝังศพ

ในตอนนั้นแสดงโดยไม่มีโรงละคร แสดงกันกลางแจ้ง บนเวทีไม้ทำหยาบๆ เรียกว่า แพจัน (Pageants) คล้าย
เวทีจิ้งในเมืองไทย ผิดกันแต่ว่าติดล้อเพื่อให้ลากย้ายไปเล่นในตำบลหรือจุดที่ใกล้ๆ ในเมืองเดียวกันนั้นได้ การลากเวที
จากจุดหนึ่งไปแสดงอีกจุดหนึ่งนั้น เป็นการโฆษณาไปในตัว ให้ชาวบ้านทราบว่าจะมีละครมาแสดงใกล้ๆ สมัยดังกล่าว
นี้แสดงให้เห็นว่าละครนั้นจัดแสดงเพื่อการศาสนาอย่างกวาดขัน มิใช่เพื่อเป็นการบันเทิง ฉะนั้นจึงไม่เก็บค่าดู ไม่ว่าผู้ดู
จะมีเงินหรือยากจนทั้งนี้ เพราะกิลด์เป็นผู้จ่ายเงินให้อยู่แล้ว ตามหลักฐานที่ค้นได้ เวทีละครมีลักษณะดังต่อไปนี้ คือ

กิลด์ทุกกิลด์มีเวทีแสดงของตนเองโดยเฉพาะ ทำเป็นเวทีสูงและมีห้องบนนั้น 2 ห้อง ห้องหนึ่งอยู่สูงกว่าอีกห้องหนึ่ง ติดล้อ 4 ล้อ ห้องล่างใช้เป็นที่แต่งตัวละครและแสดงในห้องบนซึ่งเปิดโล่งไม่มีฝ้าข้างหน้าและด้านข้าง เพื่อให้คนดูเห็นตัวละครได้ทั้ง 3 ด้าน จะเล่นที่ถนนสายใดก็ลากเวทีละครไปปักหลักลงข้างถนนนั้น กิลด์มักจะติดต่อกันด้วยปากเป็นการจอบว่ากิลด์ใดจะเล่น ณ ถนนสายใด เพื่อมิให้จัดแสดงซ้อนกัน พอกิลด์นี้เลิกเล่น กิลด์อื่นก็อาจจะมาเล่นแทนที่ ราษฎรก็ไม่เบื่อก็ดูเพราะเรื่องที่แสดงไม่ซ้ำกัน นับว่าเป็นระเบียบและประสานงานกันดีเยี่ยม

ต่อมาได้จัดให้มีการแสดงเป็นรอบ (Cycle) แต่ละเมืองจะจัดรอบแสดงให้กิลด์ต่างๆ ได้มาแสดงจนครบกิลด์และจัดไว้เป็นกำหนดอย่างเรียบร้อยหมุนเวียนกันไป ละครสมัยนี้เขียนเป็นกลอน และไม่มีนามผู้แต่ง เพราะผู้แต่งในสมัยนั้นมีความคิดอย่างเดียวกับผู้สร้างโบสถ์ในสมัยกลาง คือทำงานเพื่อพระเจ้าไม่หวังเกียรติส่วนตัวไม่ต้องการให้ใครรู้จัก ไม่เหมือนคนในสมัยปัจจุบันมีความจำเป็นจะต้องหาทั้งเงินและชื่อเสียง ชื่อเสียงย่อมมาพร้อมกับเงิน

ละครชนิดต่างๆ ในสมัยกลางของยุโรป

เมื่อชาวบ้านรับหน้าที่การแสดงละครมาจากพระ ก็นำมาดัดแปลงเป็นละครรูปต่างๆ แต่ก็มีได้ทั้งเค้าโครงเรื่องและความมุ่งหมายทางศาสนาเสียทีเดียว แม้เนื้อเรื่องจะเปลี่ยนไปมาก แต่ความมุ่งหมายก็ต้องการจะสอนศาสนาและศีลธรรมนั่นเอง ทำให้ละครมีลักษณะแตกต่างกันออกไป และอาจจะแบ่งได้เป็นชนิดดังต่อไปนี้ คือ

ละครเพื่อศีลธรรม (Morality Plays) เป็นละครศาสนา แต่เนื้อเรื่องแทนที่จะนำมาจากไบเบิล ก็สร้างขึ้นจากชีวิตมนุษย์ นักแต่งละครมีความคิดว่ากรรมดาในตัวของมนุษย์เรานั้นย่อมมีทั้งฝ่ายสูงและฝ่ายต่ำ ความรัก ความจริง ความยุติธรรม ความซื่อสัตย์ ความรู้ ความอดทน ความอดกลั้น เป็นความรู้สึกลึกซึ้ง ที่จะทำให้มนุษย์มีคุณธรรม สิ่งที่จะดึงมนุษย์ลงสู่ต่ำก็มีกิเลส ความพึงพอใจในรูป รส กลิ่น เสียง ความเกียจคร้าน ความขลาด ในบทละคร เพื่อศีลธรรมเหล่านี้ อารมณ์และคุณสมบัติเหล่านี้จะกลายมาเป็นตัวละคร เพื่อตีแผ่ความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์ คุณธรรมต่างๆ ก็เป็นตัวเทพดานางฟ้า ความใฝ่ต่ำก็เป็นตัวมารร้ายและสัตว์ร้ายไป

ละครศีลธรรมที่เป็นที่รู้จักจากสมัยดังกล่าวมาจนถึงสมัยปัจจุบันก็คือเรื่อง "ปราสาทแห่งความอดทน" (The Castle of Perseverance) ละครเรื่องนี้เปิดฉากด้วยการปรากฏตัวของโลก มีตัณหา (Flesh) และมาร ซึ่งได้เถียงกันว่าใครจะมีอิทธิพลต่อมนุษย์มากกว่ากัน โลกที่ปรากฏขึ้นมานั้นหมายถึงความรักชีวิต ตัวตัณหาคือความต้องการความสุขต่างๆ ที่จะได้ด้วยกำสั่มผัส และมารนั้นคอยจะชักชวนให้ทำการที่ชั่วช้าเลวทรามและสกปรก ในที่สุดมนุษย์ก็ออกมา หมายความว่าละครที่แสดงเป็นมนุษย์ตัวนี้ เป็นผู้แทนของมนุษย์ทั้งโลก ตัวตัณหา ตัวมาร และเทพดานางฟ้าก็ต่อสู้กันเพื่อแย่งกันครองวิญญาณของมนุษย์ ในที่สุดมารชนะ

อีกตอนหนึ่งมนุษย์สาบานว่าจะซื่อสัตย์ต่อโลก โลกจึงมอบตัวมนุษย์ให้กับความพอใจ ความโง่และตัวบาปอื่นๆ ตอนนี้อยู่หมายความว่าเมื่อไรมนุษย์ตัดสินใจที่จะมีชีวิตอยู่ก็ต้องชอบ ความสุข ความพอใจ และทำอะไรที่โง่ๆ และเห็นแก่ตัว

ในที่สุดเทพดานางฟ้าก็แย่งตัวมนุษย์มาได้ นำไปมอบให้ตัวสารถีและสำนักมืดซึ่งสามารถจะช่วยมนุษย์เราไว้ได้ และส่งตัวมนุษย์เข้าไปอยู่ในปราสาทแห่งความอดทน ตอนนี้อธิบายว่าเมื่อไรที่มนุษย์สำนึกตัวในความผิดพลาด เสียใจในการกระทำชั่วกลับตัวเสียใหม่ มีความกล้าหาญพอที่จะดำเนินชีวิตไปในทางที่ตนเห็นว่าถูก ต่อมาตัวบาปต่างๆ ซึ่งมี

ตัวถือดี (Pride) เป็นหัวหน้ามาโจมตีปราสาทแห่งความอดทน แต่มนุษย์ด้วยความช่วยเหลือของเทพดานางฟ้าเป็นตัวแทนของความดีก็ช่วยกันรักษาปราสาทไว้ได้ ตอนนี้องสอนมนุษย์ว่าอย่าให้ความถือดีมานำตัวเองให้ไปสู่ที่ต่ำอีกเลย

ตอนจบมนุษย์ขราลง ตัวตระหนี่ก็เข้ามามีอำนาจเหนือ ตอนนี้องสอนว่าความไม่ดีของคนแก่นั้นก็คือความตระหนี่ซึ่งอาจจะเป็นเหตุให้สิ้นเสียเลวลงโดยไม่รู้ตัว ไม่คิดจะช่วยให้คนอื่นพ้นจากความรู้สึกในทางต่ำ หรือความขี้บ่าง ในที่สุดมนุษย์ก็ตาย ตัวความยุติธรรมและความเมตตาได้เข้ามาเจรจากับพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของ เจ้าตัดสินเอาผิดกับมนุษย์ตามกรรมที่เขาประกอบขึ้นขณะที่มีชีวิตอยู่ ส่วนตัวความเมตตานั้นขอให้พระเจ้ายกโทษให้กับมนุษย์เสียเลย เพราะมนุษย์นั้นถึงแม้แต่บางครั้งอาจจะอ่อนแอบ้าง ก็ยังปรารถนาที่จะทำดี

จะเห็นได้ว่าละครประเภทนี้มีความมุ่งหมายที่จะสอนคนในเรื่องที่เกี่ยวกับตนเอง ผู้ประพันธ์เริ่มศึกษามนุษย์ให้ลึกซึ้ง และมีหลักการมากขึ้น เช่นเดียวกับละครในปัจจุบัน พยายามให้ความกระจ่างเรื่องจิตวิทยาของคน

ศาสนาต่างๆ มักจะมีละครเช่นนี้แทบทุกศาสนา ละครที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายและได้ชื่อว่าละครสอนศีลธรรมของอังกฤษก็คือเรื่อง "มนุษย์ทุกรูปทุกนาม" (Everyman) ซึ่งศาสนาอื่นก็มีละครสอนใจคล้ายคลึงกันเช่นนี้

เริ่มต้นเรื่องพระเจ้าได้เชิญตัวมฤตยูมาพบ และขอให้ไปค้นหาชายคนหนึ่งชื่อ เอเวอรีแมน (Everyman) และนำเขาออกไปเสียจากโลก มฤตยูรับคำและออกเสาะหา ในที่สุดก็พบเอเวอรีแมน จึงบอกให้เตรียมตัวเดินทาง ซึ่งไกลแสนไกลเพื่อไปเฝ้าพระเจ้าให้พิจารณาความผิดตามกรรมที่ประกอบไว้ เอเวอรีแมนอ่อนวอนขอมีชีวิตอยู่ต่อไปอีก โดยจะตัดสินบนมฤตยูเป็นเงิน 1,000 ปอนด์ (ซึ่งเวลาที่เขียนบทละครเรื่องนี้มีค่าสูงมาก) มฤตยูบอกว่าไม่สนใจในสินบน ไม่ว่าจะป็นรูปใดเอเวอรีแมนก็ประวิงเวลาและขอร้องต่อไปว่า จะเดินทางไกลไปในที่ที่ไม่รู้จักเช่นนั้นเกิดความหว้าหว้อขอเชิญเพื่อนไปด้วย มฤตยูก็ยอม เพื่อนคนแรกที่เขารวมไปด้วยชื่อ "มิตรภาพ" (Fellowship or Friendship) พอเห็นหน้าเอเวอรีแมนตัวมิตรภาพก็เข้าทักทายกอดรัด แสดงความรักและสนิทสนมอย่างดียิ่ง แต่พอรู้ว่าจะชวนกันออกจากโลกไปพบพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของ มิตรภาพก็ปฏิเสธโดยสิ้นเชิงที่จะเดินทางไปกับเพื่อน

เอเวอรีแมนเดินไปหาตัวกุศลกรรม (Good Deeds) ตัวกุศลกรรมก็บอกกับเอเวอรีแมนว่า ตนเองนั้นเดินทางไกลๆ คงไม่ไหวเพราะอ่อนแอมาก แนะนำเอเวอรีแมนให้ไปหาตัว "ความรู้" (Knowledge) ตัวความรู้จึงช่วยแนะนำเอเวอรีแมนให้สำนึกบาปที่เคยทำไว้ และขอให้แสดงความสำนึกผิดเสีย หากทำได้ตัวความรู้ก็จะตามเอเวอรีแมนไปนอกโลกตามที่ชวน เมื่อความตายมาปรากฏตัว (Death) ความงาม (Beauty) ก็ลาจากไป คงเหลือตัวกุศลกรรมที่ยอมติดตามไปเพื่อนเอเวอรีแมน แม้ตัวเหตุผล (Discretion) และสัมผัสทั้ง 5 (Five Senses) ก็รีบผลະหนี คงมีแต่ตัวกุศลกรรม (Good Deeds) เท่านั้นที่ตามไปในที่สุด

ท้ายเรื่องก่อนจบมีการพูดยาวใจความว่า มนุษย์ทั้งหลายไม่มีทางจะนำทรัพย์สมบัติอำนาจ ความงาม ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ตามลงไปนหลุมด้วยได้ จะตามไปได้ก็แต่วิญญาณ ซึ่งจะชั่วจะดีก็เพราะตนทำไว้ เช่นนั่นเอง ตายแล้วก็ได้ทราบว่าเป็นใครชั่วใครดี อ่อนแอหรือเข้มแข็ง เป็นคนจริงจังหรือจอมปลอม

ฉะนั้น จึงเห็นได้ว่าละครพวกนี้ เป็นเครื่องมือสอนศีลธรรมประชาชน และให้การศึกษแก่ประชาชนโดยใช้หลักคริสต์ศาสนา โปรดสังเกตว่าในละคร 2 เรื่องที่นำมาเล่าไว้ ณ ที่นี้ แม้แต่เป็นละครสอนศีลธรรมเหมือนกัน แต่ในเรื่อง

"ปราสาทแห่งความอดทน" เผยให้เห็นสันดานของมนุษย์ที่ความรู้สึกฝ่ายสูงและฝ่ายต่ำจะต้องสู้รบกันอยู่เสมอ ส่วนในเอเวอรี่แมนนั้นแสดงให้เห็นว่า มนุษย์นั้นคิดผิดที่อยากจะอยู่อย่างสบายๆ สนุกสนานในโลกนี้โดยไม่มีการต่อสู้ของตัวเองเลย

ละครอิทธิปาฏิหาริย์ (Miracle Plays หรือ Mystery Plays)

ละครพวกนี้เนื้อเรื่องไม่สู้จะมีอะไร นอกจากอิทธิปาฏิหาริย์ ที่กล่าวถึงในพระคัมภีร์ของคริสต์ศาสนา (Bible)

ละครอิทธิปาฏิหาริย์ของสมัยกลางมีสิ่งที่จะควรจะสังเกตดังต่อไปนี้

1. ค่อนข้างจะเป็นเรื่องจริง (Realistic) และเป็นการเล่นเรื่องการดำเนินชีวิตจริง ๆ ของคนอังกฤษในสมัยนั้น แสดงให้เห็นสภาพของสังคมขณะที่เขียนละครเรื่องนั้น ๆ ขึ้น แต่เนื้อเรื่องอาจจะนำมาจากประวัติศาสตร์ฮีบรู (Hebrew History) ตัวอย่างในละครประเภทนี้เรื่องหนึ่ง ดำเนินเรื่องว่า

มีกลุ่มคนเลี้ยงแกะ พรรณนาถึงชีวิตอันทุกข์เข็ญ และการทำงานอันหนักของพวกตนทำงานทั้งวัน แต่ไม่ได้รับความเป็นธรรมจากเจ้าของคอกที่ร่ำรวย ละครแบบนี้เขียนขึ้นเพื่อถูกใจประชาชน ผู้ที่ควรจะสนใจในละครที่สะท้อนชีวิตของตนเอง

2. ละครเช่นนี้ไม่สู้จะเขียนประวัติศาสตร์ตรงๆ นัก เช่นเขียนให้พระเจ้าอาร์เทอร์ (King Arthur) ถึงศาสนาคริสต์ และพวกโปรเฟตส์ (Prophets = พระผู้มีหน้าที่ทำนายอนาคตของบ้านเมือง) และโนอา (Noah) ซึ่งอยู่ก่อนพระเยซูเกิดนานมาก เข้ารีตไปหมด ตัวพูดของตัวละครเหล่านี้ จะมีคำอุทานบ่อยๆ ว่า "ไครสต์" (Christ) และ "เซนต์จอห์น" (St. John)

3. ละครพวกนี้เริ่มแทรกฉากหรือเหตุการณ์และมุขตลกต่างๆ เพื่อดึงดูดความสนใจของชาวเมือง เพราะสมัยนั้นคนจะดูละครให้จบก็ต้องใช้เวลาแทบทั้งวันดู อาจจะเบื่อหรือง่วง จึงควรจะได้เฮฮาสลับไปบ้าง ฉากตลกเหล่านี้อาจจะยกตัวอย่างได้จากละครเลี้ยงแกะ ที่ชื่อ Second Shepherd's play ของพวกเวคฟิลด์ (Wakefield Group) ละครนี้กล่าวถึงวันสุกดิบของคริสต์สมภพ (Christmas Eve) เรื่องมีอยู่ว่า นางฟ้ามาประกาศให้พวกเลี้ยงแกะทราบว่าจะทารกเยซูได้ประสูติแล้ว และอยากจะเข้าเฝ้าถวายความคารวะตัวทารกนั้น ละครเรื่องนี้ได้บรรยายถึงชีวิตอันต่ำต้อยและยากแค้นของพวกเลี้ยงแกะ ต่อมามีคนเลี้ยงแกะชื่อแม็ก (Mak) มาร่วมวงสนทนาด้วย แม็กนี้เป็นที่ทราบกันดีอยู่ว่าขี้โมย เมื่อคุยเสร็จแล้วคนเลี้ยงแกะคนอื่น ๆ ก็นอนล้อมกันเป็นวงกลมให้แม็กนอนกลางเพื่อจะได้ช่วยกันคอยดูไม่ให้แม็กขโมยอะไรไปได้

พอคนเลี้ยงแกะหลับ แม็กก็ขโมยแกะตัวที่อ้วนที่สุดไปและนำเอาแกะไปให้ภรรยา ภรรยาของเขาจึงนำแกะไปนอนในเปล และเอาผ้าคลุมไว้ให้ดูคล้ายกับลูกอ่อนของนาง แม็กกลับไปนอนกลางวงของพวกเลี้ยงแกะตามเดิม พวกคนเลี้ยงแกะตื่นขึ้น ตอนเช้ารู้ว่าแกะหาย ทุกคนสงสัยแม็ก จึงพากันไปบ้านของแม็ก แต่ก็หาแกะของกลางไม่ได้ หัวหน้าคนเลี้ยงแกะจึงขอโทษที่เข้าใจผิด แต่มีพวกเลี้ยงแกะบางคนสังเกตว่า ขณะที่คืนบ้าน ภรรยาของแม็กคอยระวังไม่ให้ไปค้นใกล้เปล บอกว่าเด็กนั้นหูवाई ยินเสียงคนจะตื่นขึ้นมาร้องไห้กวน ในที่สุดพวกเลี้ยงแกะทั้งหลายก็จับได้ ว่าในเปลนั้นไม่มีเด็ก มีแต่แกะซ่อนไว้ ภรรยาแม็กแกล้งร้องไห้กล่าวบ่นว่า พวกคนเลี้ยงแกะมาสาปให้ลูกของนางกลายเป็นแกะไป ทุกคนทำทูลทวงถาม เอาผ้าปูที่นอนมาชิง จับแม็กโยนเป็นการลงโทษ

พวกเลี้ยงแกะกลับไปทุ่งหญ้าตามเดิม คราวนี้ได้ยินเสียงเทหิตาร้องเพลงเทพยตามาร้องเพลงบอกพวกเลี้ยงแกะว่า ทารกเยซูประสูติแล้ว ณ กรุงเบธเลเฮม พวกนางฟ้าทั้งหลายจะรีบไปเฝ้าคารวะทารกนั้นพร้อมด้วยของขวัญ จะเห็นว่า ส่วนมากของเรื่องเป็นมุขตลก ทำเรื่องให้ได้เฮฮาเสียก่อนที่จะกล่าวถึงการประสูติของพระเยซู

แม้แต่เรื่อง "เรือของโนอา" (Noah's Ark) เรื่องมีอยู่ว่าเมื่อโนอาสร้างเรือ และชนสัตว์อย่างละคู่ลงเรือแล้ว น้ำก็ท่วมบ้านทันที ภรรยาของโนอาไม่ยอมลงเรือ จนกว่าโนอาจะเอาตัว "นินทา" (Gossips) ลงเรือด้วย โนอาไม่ยอม สั่งให้บุตรชาย 3 คนหามนางลงเรือ นางจึงตบหน้าโนอาเพื่อให้เกิดความตลกขบขัน

หมายเหตุ

1. ละครประเภทนี้ เป็นละครที่กรุยทางให้กับละครสมัยฟื้นฟู (Renaissance Play) โดยเติมฉากขบขัน แต่อย่างไรก็ตามละครอิทธิปาฏิหาริย์ยังคงยึดความมุ่งหมายเดิม ถือเอาความจริงเอาจังกับการสอนคริสต์ศาสนา และไม่ค่อยศึกษาตัวละครอย่างแท้จริง ซึ่งแต่มีการบรรยายถึงสภาพของสังคมขณะนั้น ส่วนตัวละครนั้นมิได้ทำการศึกษาอย่างลึกซึ้ง เขียนถึงตัวละครเท่าที่มีกล่าวไว้ในพระคัมภีร์ มุขตลกต่างๆ เติมเข้ามาเพื่อให้คนดูหัวเราะเท่านั้น ไม่มีความหมายลึกซึ้งอะไร มุขตลกและการศึกษาเรื่องของมนุษย์มีมากขึ้น ลึกซึ้งขึ้นในละครของสมัยฟื้นฟู

2. ละครเหล่านี้เขียนเป็นคำกลอน มีสัมผัสมากพอควร กลอนนั้นใช้ภาษาง่ายๆ พูดสะตอกปากและเหมาะจะใช้เล่นละคร แต่พอถึงสมัยฟื้นฟู อิทธิพลของยุโรป กรีก ลาติน และอิตาลีเลียน เข้ามามีอิทธิพลต่อกลอนที่ใช้ในการละครเป็นอย่างมาก

3. ละครอังกฤษสมัยฟื้นฟู จึงอ่านยาก เข้าใจยากกว่าละครประเภทอิทธิปาฏิหาริย์

ละครสลับฉาก (Interludes)

สมัยฟื้นฟูเริ่มต้นในประเทศอังกฤษเมื่อศตวรรษที่ 16 และเชกสเปียร์ (Shakespeare) เริ่มเขียนบทละครของเขาเมื่อปลายศตวรรษที่ 16 และต้นศตวรรษที่ 17 ละครสอนศีลธรรมและละครอิทธิปาฏิหาริย์ ยังคงมีจัดแสดงกันมาจนถึงปลายศตวรรษที่ 16 ก่อนที่จะถึงสมัยหัวเลี้ยวหัวต่อระหว่างการแสดงละครแบบสอนศีลธรรมกับละครสมัยฟื้นฟูนั้น ได้มีการแสดงอีกชนิดหนึ่งเรียกว่าละครสลับฉาก (Interludes) มาจากภาษาลาติน แปลว่า "คั่นเรื่องใหญ่" (Between the Entertainment) ละครสลับฉากเหล่านี้ตอนแรกๆ ก็สั้น บางทีเรียกฟาร์ส (Farce) เป็นการสลับฉากขณะรับประทานเลี้ยง หรือเล่นคั่นละครเรื่องยาวๆ แรกๆ ละครพวกนี้ก็มีลักษณะไปในทางสอนศีลธรรม แต่ต่อมาได้เปลี่ยนแปลงไปที่ละขั้นดังต่อไปนี้

1. เนื้อเรื่องและความมุ่งหมายไม่เกี่ยวกับศาสนา
2. เป็นเรื่องตลกโดยสิ้นเชิง ไม่มีความหมายอะไรลึกซึ้งแฝงอยู่
3. ละครสลับฉากเหล่านี้ มักจะได้รับอิทธิพลของละครกรีกและโรมันทางความคิดอ่าน และเรื่องมักจะถูกเอามาจากเทวนิทาน (Mythology) เช่นเดียวกับละครสมัยฟื้นฟู จะไม่เกี่ยวกับการสอนศีลธรรมเลย แต่จะเกี่ยวกับเรื่องของมนุษย์ พิจารณาดูความเป็นมนุษย์ในแง่ขบขัน ฉะนั้นก่อนจะถึงการละครสมัยฟื้นฟู ละครสลับฉากของสมัยกลางก็เริ่มมีลักษณะตลกและห่างจากคริสต์ศาสนา

ละครสลับฉาก (Interludes) อันเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายมีอยู่ 2 เรื่อง "อากาศ" (The Play of the Weather) และเรื่อง "ตัวพี 4 ตัว" (The Four P's)

เรื่องแรกมีเนื้อเรื่องว่า ยูปีเตอร์ (ประมุขของทวยเทพ) สั่งให้เทพธิดาชื่อ แมรี รีพอร์ท (Merry Report) ไปตรวจดูคำขอร้องของมนุษย์ที่เกี่ยวกับอากาศ ว่าขอร้องอย่างไรกันบ้าง แมรี รีพอร์ทกลับไปรายงานว่า

มนุษย์คนที่ 1 ขอให้อากาศแจ่มใสไม่มีลม

มนุษย์คนที่ 2 ขอลมเย็นน้อยๆ แต่ขอให้พัดแรงๆ

มนุษย์คนที่ 3 ขอพายุและลมแรง

มนุษย์คนที่ 4 ไม่ให้มีลมพัดเลย

มนุษย์คนที่ 5 อย่าให้มีลมจนเกิดคลื่น

มนุษย์คนที่ 6 ขออย่าให้มีอะไรเลยแม้แต่แสงอาทิตย์

มนุษย์คนที่ 7 ขอแสงแดดอันร้อนแรง

มนุษย์คนที่ 8 ขอหมอกและหิมะ

ส่วนเรื่อง "ตัวพี 4 ตัว" (The Four P's) ตัวละครมี 4 ตัว ขึ้นต้นด้วยทั้งสี่ คือ

1. พาล์มเมอร์ (Palmer) นักบวช
2. โปติการี (Potycary) หมอหรือนักเคมี
3. พาร์ดอนเนอร์ (Pardoner) ผู้รับคำสารภาพบาปของชาวบ้าน
4. เพอร์ลาร์ (Perlar)

ตัวละคร 3 ตัวแรกทำแข่งกันว่าใครจะพูดได้แบบเนียนและไม่น่าเชื่อที่สุดถึงกันอยู่ครู่หนึ่ง เพอร์ลาร์มาสมทบด้วย แต่ในที่สุดโปติการีเป็นผู้ชนะ เพราะลงท้ายเรื่องที่เล่าว่า "ตามเรื่องที่เล่ามาแล้วตลอดชีวิตของผม ผมไม่เคยเห็นผู้หญิงที่ขาดความอดทนเลย"

สรุปลักษณะละครสมัยกลาง

1. เริ่มต้นในโบสถ์ ด้วยการเล่าและมีบทสนทนาสั้นๆ เป็นภาษาลาติน
2. ได้ถูกเพิ่มเนื้อเรื่องให้ยาวออกๆ มีเหตุการณ์และบทสนทนามากขึ้น
3. คนนิยมดูมากขึ้นจนเล่นในโบสถ์ไม่ได้ ต้องออกไปเล่นกลางแจ้ง บนสนามนอกตัวโบสถ์ ในบริเวณวัด
4. คนชอบดูมากขึ้นจนต้องจัดแสดงนอกโบสถ์นอกวัด
5. กิลด์ (Guild) อันเป็นสมาคมอาชีพหรือสหพันธ์ เป็นผู้อุปการะละครประเภทสอนศีลธรรมและอิทธิปาฏิหาริย์
6. ละครสลับฉาก (Interludes) ของสมัยกลางเป็นการเบิกทางและการตั้งต้นของละครสมัยฟื้นฟู (Renaissance) ซึ่งจะเป็นละครที่ไม่เกี่ยวกับละครสอนศาสนาหรือศีลธรรมอีกต่อไป

ละครสมัยฟื้นฟู

(RENAISSANCE DRAMA)

ในสมัยฟื้นฟู (Renaissance) การละครรูปแบบใหม่ได้เกิดขึ้นในประเทศอังกฤษ และประเทศต่างๆ ในภาคพื้นยุโรป แต่ในบทนี้จะกล่าวถึงละครสมัยฟื้นฟูของอังกฤษเป็นส่วนใหญ่ เพราะคนไทยรู้จักละครอังกฤษสมัยนี้พอสมควร และการละครของอังกฤษในสมัยต่อมาจะมีความรุ่งโรจน์มากแพร่หลายไปทั่วโลก และจากละครสมัยฟื้นฟูนี้ทำให้เกิดการละครสมัยปัจจุบัน มีอิทธิพล 2 ทางด้วยกันที่ทำให้เกิดละครสมัยฟื้นฟูขึ้น คือ

1. ละครสลัฉาก (Interludes) และละครสอนศีลธรรม (Morality play)
2. ละครกรีกและลาติน

ละครของสมัยฟื้นฟูนี้ติดกับละครสมัยกลางอยู่ 2 ประการ คือ

- ก. ละครสมัยฟื้นฟูจะไม่เกี่ยวกับศาสนา แต่จะมีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับปัญหาของมนุษย์ เนื้อเรื่องละครจะเต็มไปด้วยความปรารถนาของมนุษย์ และนอกจากนี้ยังมีปัญหาอื่นๆ ที่พึงจะเกิดขึ้นได้กับมนุษย์
- ข. ละครสมัยฟื้นฟูติดกับละครสลัฉาก เพราะยาวมากกว่าและส่วนมากจะต้องมีถึง 5 องก์ หรือ 5 ฉาก

ละครสมัยฟื้นฟูมีลักษณะเป็นของตัวเองอย่างมาก แม้จะได้รับอิทธิพลของละครกรีกหรือลาติน แต่ก็แตกต่างกับละครของกรีกหรือลาติน 4 ประการด้วยกันคือ

1. เหตุการณ์ร้ายที่น่ากลัว น่าสยดสยอง เช่นการรบ การฆ่า การสงคราม จะนำออกแสดงบนเวทีให้คนดูเห็นเป็นจริงเป็นจัง สิ่งทีกล่าวนี้ละครกรีกและลาตินจะไม่นำออกแสดงบนเวที จะหลีกเลี่ยง ปิดฉาก หรือทำเป็นภาพนิ่ง บางทีก็ให้ตัวละครตัวหนึ่งตัวใดออกมาเล่าเรื่องแทนที่จะแสดงให้เห็น
 2. เหตุการณ์ที่โศกเศร้า ร่าเริงสมหวัง (Tragic และ Comic) จะเกิดขึ้นผสมปนกันไปในละครเรื่องเดียวกัน เหมือนในละครในศีลธรรม เดี่ยวตัวละครก็ทุกข์ร้อน ผิดหวัง เดี่ยวก็สมหวังสลบกันไป ถ้าเป็นโศกนาฏกรรมกรีกหรือลาติน จะมีเหตุการณ์สุขนาฏกรรมมาปะปนไม่ได้เลย
 3. ละครกรีกและลาตินมีลูกคู่ (Chorus) ซึ่งระหว่างฉากหนึ่งหรือเหตุการณ์หนึ่ง ก็จะมีตัวละครออกมาเล่าหรืออธิบายเรื่องให้คนดูฟังเสียทีหนึ่ง วิธีนี้ละครสมัยฟื้นฟูของอังกฤษไม่ใช่เลย
 4. ละครกรีกและลาตินถือกฎ 3 ประการของการละคร (Three Unities of TIME PLACE and ACTION) อย่างเคร่งครัด หมายความว่าระยะเวลาที่ละครเรื่องหนึ่งเกิดขึ้นนั้น จะต้องไม่เกิน 24 ชั่วโมง และการแสดงจะต้องเกิดขึ้นในสถานที่แห่งเดียว ผูกเนื้อเรื่องและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นให้ต่อเนื่องเป็นสายโซ่ ละครสมัยฟื้นฟูเหมือนกับละครสมัยกลางและละครสมัยใหม่ คือเหตุการณ์ต่างๆ ในเรื่องอาจจะเกิดกับคนกลุ่มนี้ นั่นกลุ่มนี้ ต่างเวลาและต่างสถานที่กันได้
- สรุปได้ว่า ละครสมัยฟื้นฟูได้รับอิทธิพลของละครสมัยกลางในเรื่องของ "รูป" (Form) และอิทธิพลจากละครกรีกและลาตินในเนื้อหาและทัศนคติ

ละครสมัยกลาง (Mediaeval Drama) มีสมาคมหรือสหพันธ์อาชีพต่างๆ (Guilds) เป็นผู้อุดหนุนให้ทุน เวทีก็

ติดล้อลากไปตามจุดต่างๆ ได้ มาถึงปลายสมัยกลาง สมาคมหรือสหพันธ์อาชีพเหล่านี้เริ่มเสื่อม หมดยุคที่จะจัดแสดง หรืออุททูนคนละครของตน ผู้เขียนละครยุคฟื้นฟูจึงมีความจำเป็นต้องเขียนละครเพื่อหาเงินตัวละครก็ต้องการเงินมากขึ้น จึงรวมกันตั้งเป็นบริษัทละคร บางทีบริษัทเหล่านี้ก็เป็นของกษัตริย์หรือพระราชินี บางทีก็ขุนนางบริษัทละครเหล่านี้จะเดินทางไปแสดงในที่ต่างๆ ทั่วประเทศตลอดปี ในเดือนใดที่เจ้าของบริษัทไม่ต้องการจะให้แสดงละครให้ในลอนดอน ก็จะเล่นละครเก็บเงินประชาชนตามสนามของโรงแรมต่างๆ (Inn yards) ซึ่งไม่ค่อยจะได้รับความสะดวก เพราะ

1. เจ้าหน้าที่ทางลอนดอนขัดขวาง เพราะตัวละครเหล่านี้ไม่ได้เล่นละครศาสนา คนที่มาดูละครก็ไม่ได้มาดูอย่างเอาใจจริงเอาใจ ไม่ได้มาแสวงหาความรู้ทางศาสนาหรือศีลธรรมจึงเอะอะ ก่อความน่ารำคาญ และกีดขวางทางจราจร
2. ตัวละครและผู้เขียนบทเก็บค่าดูด้วย ทำให้เกิดทะเลาะกับคนดูบ่อยๆ เพราะคนดูไม่ยอมเสียเงิน ขึ้นไปบนโรงแรมแล้วเปิดหน้าต่างดูฟรี

จึงมีคนคิดสร้างโรงละครขึ้น แต่สร้างนอกกรุงลอนดอน เพื่อหนีการกระทบกระทั่งกับเจ้าหน้าที่ โรงละครแห่งแรกของอังกฤษสร้างเสร็จใน ค.ศ. 1576 และให้ชื่อว่า เดอะเธียเตอร์ (The Theatre) ต่อมาโรงละครสำคัญเกิดขึ้นอีก 2 โรง ชื่อโรง เดอะโกลบ (The Globe) และ แบลคไฟเออร์ (Black Friars) โรงละคร 2 โรงนี้ เช็คสเปียร์มีหุ้นส่วนอยู่ด้วย

โรงละครต้นสมัยฟื้นฟูนี้มีลักษณะเป็นวงกลมหรือรูปไข่ สูง 2-3 ชั้น เป็นที่นั่งดูโดยรอบ ที่นั่งดูอยู่รอบเวที ผู้ดูยืนบ้างนั่งบ้าง หนุนๆ ที่ฐานตะวันตกจะขึ้นไปนั่งดูบนเวทีเสียเลย บางทีก็นั่งดูบนพื้นหญ้าหน้าเวที ตัวเวทีไม่ได้ติดอยู่กับที่ยกไปตั้งที่ไหนภายในโรงก็ได้ ขอให้ม่านอยู่หน้าเวทีเป็นพอ เพราะโรงเหล่านี้เวลาสร้างก็ได้ประสงค์จะเอาไว้เล่นละครอย่างเดียว จัดแสดงอย่างอื่นด้วย แม้แต่การแข่งขันกีฬา เพราะเจ้าของผู้ออกทุนสร้างไม่แน่ใจว่า จะเก็บเงินจากการเล่นละครอย่างเดียวจะคุ้มทุนหรือไม่

ฉากประกอบเรื่องไม่มี ฉะนั้น ให้การแสดงจึงให้ตัวละครมาขึ้นพรรณนาฉากสร้างภาพพจน์ให้คนดูใช้จินตนาการเอาเอง เช่นในเรื่องแม็คเบธ (Macbeth) เมื่อพระเจ้าแผ่นดินและแบงควอ (Banquo) มาเยี่ยมแม็คเบธ ณ ปราสาทของเขา ตัวพระเจ้าแผ่นดิน และแบงควอจะออกมาขึ้นหน้าเวที แล้วก็พรรณนาถึงความโหดและความงดงามของตัวปราสาทและบริเวณ แล้วจึงเดินเข้าไปในปราสาท ตัวละครก็ไม่มีเครื่องแต่งกายพิเศษแต่อย่างใด ตัวแสดงสตรีก็ไม่มี ไข่เด็กผู้ชายที่ยังไม่หนุ่มเสียงยังไม่แตกเล่นเป็นตัวผู้หญิง ฉะนั้น คนดูละครสมัยฟื้นฟูจึงต้องใช้จินตนาการมากกว่าคนดูละครสมัยปัจจุบัน เพราะผู้ดูจะต้องตั้งใจฟังภาพพจน์ แล้วต่างคนก็ต่างวาดภาพในใจขึ้นเอง ซึ่งสมัยนี้ผู้ดูจะเห็นการแต่งฉากด้วยตาได้ทันที นอกจากนั้นคนดูสมัยนั้นยังจะต้องดูเด็กเล่นแทนผู้หญิง โดยไม่มีเครื่องแต่งตัวช่วยผู้แต่งเรื่องละครจึงมีความจำเป็นต้องเขียนพรรณนาโวหารอย่างระมัดระวัง เพื่อช่วยจินตนาการของคนดู

นักแต่งละครรุ่นก่อนเช็คสเปียร์

ในตอนปลายศตวรรษที่ 16 มีนักเขียนกลุ่มหนึ่ง เรียกตัวเองว่า นักเขียนกลุ่ม "ปัญญาระดับมหาวิทยาลัย หรือเรียกทับศัพท์ว่า ยูนิเวอร์ซิตีวิท (University Wits) นักเขียนกลุ่มนี้มีพื้นการศึกษาจากมหาวิทยาลัยด้วยกัน มีจอห์น ลีลี่ (John Lyly) ยอร์จ พิล (George Peele) ทอมัส คิด (Thomas Kyd) และโรเบิร์ต กรีน (Robert Greene) พวกเขา

และที่เป็นนักเขียนชั้นนำของละครยุคฟื้นฟูของอังกฤษ ก่อนหน้าเชกสเปียร์ พิลและกรีนนั้นเขียนบทกลอนมาตั้งแต่สมัยฟื้นฟูแล้ว และคนหนุ่มปัญญาระดับมหาวิทยาลัยเหล่านี้เป็นผู้ริเริ่มการเขียนนวนิยายด้วย

จอห์น ลิลี (John Lyly ค.ศ.1554-1606) เขียนสุภาษิตกรรมเรื่องรัก คือ สุภาษิตกรรมที่คล้ายกับเรื่อง "ฝันกลางฤดูร้อน" (A Midsummer Night's Dream) และตามใจท่าน (As You Like It) ในการเขียนละครประเภทนี้ เชกสเปียร์ได้รับอิทธิพลของจอห์น ลิลี เป็นอย่างมาก สุภาษิตกรรมไม่ใช่ละครตลก แต่เป็นละครที่ต้องจบลงด้วยความสุข ความสมหวัง ความสำเร็จของตัวเอง คำว่าโรมาเนสซ์ (Romance) ของสมัยฟื้นฟูมีสิ่งที่แตกต่างกับโรมาเนสซ์ของศตวรรษที่ 19 คือ ในเรื่องอ่านเล่นหรือละคร จะต้องกล่าวถึงชายหนุ่มที่แข็งแรง ว่องไว หน้าตาดี และรักกับหญิงสาวที่สวยงามและฉลาด อยู่ในแผ่นดินที่ไม่ร้อนไม่หนาว และไม่มีใครเจ็บไข้ได้ป่วย ไม่มียุ่ง คือไม่เหมือนชีวิตคนจริงๆ แต่เป็นชีวิตที่สมบูรณ์แบบ อะไรลำบากและขมขื่นจะต้องตัดทิ้งทั้งหมด สุภาษิตกรรมเรื่องรัก (Romantic Comedy) จะเป็นละครแบบดังกล่าว

ยอร์จ พิล (George Peele ค.ศ. 1558-1598) เขียนเรื่องพระเจ้าเอ็ดเวิร์ดที่ 1 (Edward I) เป็นละครประวัติศาสตร์ และยังเขียนเรื่องเดวิดและเบธเซบา (David and Bethseba) ซึ่งเป็นละครที่นำมาจากเรื่องในคัมภีร์ไบเบิล

โทมัส คิด (Thomas Kyd ค.ศ. 1558-1594) เขียนเรื่องโศกนาฏกรรมสเปน (The Spanish Tragedy) เป็นละครแบบเขย่าขวัญ ไม่ค่อยจะประณีตงดงาม ไม่ค่อยมีอารมณ์ขัน และขาดการพิจารณาศึกษาเรื่องของมนุษย์ แต่เขียนเพื่อทำให้คนดูตื่นเต้นด้วยอาชญากรรมความโหดร้ายทารุณ ถึงเลือดถึงเนื้อ ละครเรื่องแรกของเชกสเปียร์คือเรื่องติตัส แอนโดรนิคัส (Titus Andronicus) ก็เป็นเรื่องแบบนี้ เป็นละครที่จะถือว่าเป็นละครระดับสูงไม่ได้ จนคนชั้นหลังสงสัยว่าอาจจะไม่ใช่เรื่องที่เชกสเปียร์แต่งเอง คงมีต้นฉบับของเดิม เชกสเปียร์เป็นผู้ตรวจสอบ แล้วเพิ่มเติมให้เรื่องสมบูรณ์ขึ้นก็ได้

โรเบิร์ต กรีน (Robert Greene ค.ศ. 1560-1592) ผลงานไม่สม่ำเสมอ แต่ละครของเขาบางเรื่องก็นับได้ว่าเป็นละครที่คือนิรันดร์ในรัชสมัยพระนางเอลิซาเบธ เช่น เรื่องบาทหลวงเบคอนและบาทหลวงบังกี (Friar Bacon and Friar Bungay) เป็นละครสุภาษิตกรรมชั้นดีเรื่อง 1 และเขียนเรื่องพระเจ้าเจมส์ที่ 4 (James IV) ซึ่งโรเบิร์ต กรีน ใช้วิธีการอย่างหนึ่ง ซึ่งเชกสเปียร์ลอกแบบมาใช้หลายครั้ง คือตัวนางเอกแปลงตัวเป็นชาย ที่ให้ตัวนางเอกแปลงตัวเป็นชายนั้นดูจะทำให้เล่นง่ายขึ้น เพราะตัวนางเอคนั้นธรรมดาต้องให้เด็กเล่นอยู่แล้วในสมัยฟื้นฟู

คริสโตเฟอร์ มาร์โลว์ (Christopher Marlowe ค.ศ. 1564-1593) เป็นนักเขียนบทละครที่เด่นที่สุดในกลุ่มนักเขียนละครก่อนเชกสเปียร์ของสมัยฟื้นฟู ไม่ว่าจะเป็นการเขียนกลอนเปล่าหรือละคร มาร์โลว์ เกิดปีเดียวกับเชกสเปียร์ แต่ที่ถือว่าเป็นนักแต่งละครรุ่นก่อนเชกสเปียร์ก็เพราะว่าเขาเริ่มต้นเขียนละครก่อน แต่ตายเสียเมื่ออายุเพียง 29 ปีเท่านั้น เคยถูกรัฐบาลสงสัยว่าจะเป็นไส้ศึกให้กับประเทศสเปน พระนางเอลิซาเบธจึงส่งคนของพระนางไปหาเรื่องขวนขวาย จนถึงทำตัว มาร์โลว์ถูกฆ่าตายในคราวเดียวกันนี้

งานชิ้นสำคัญๆ ของเขาก็มีเรื่อง แทมเบอร์เลน (Tamburlaine) ดร.เฟาสตัส (Dr. Faustus) ยิวแห่งมอลต้า (The Jew of Malta) และพระเจ้าเอ็ดเวิร์ดที่ 2 (Edward II) เรื่องเหล่านี้ให้ความประทับใจกับคนรุ่นหลังมากในเรื่องค้นหาความมักใหญ่ใฝ่สูง อารมณ์ของมนุษย์ เขียนได้ไพเราะงดงามด้วยกลอนเปล่า แต่เรื่องธรรมชาติของมนุษย์นั้น เชกสเปียร์ทำได้ดีกว่า ในโศกนาฏกรรมของมาร์โลว์ เขามักจะแสดงให้เห็นว่าความล้มเหลวในชีวิตของคนนั้น มักจะเกิด

จากความไม่ต่ำและค้นหา ความมั่งคั่งใหญ่โตสูงของแม็คเบธ (Macbeth) ความอิจฉาริษยาของโอเธลโล (Othello) ความต้องการจะเป็นใหญ่และชอบให้คนเขายกย่องในเรื่องคิงเลียร์ (King Lear) ของเชคสเปียร์นั้น น่าจะได้แรงบันดาลใจจากผลงานของมาร์โลว์ มาร์โลว์มีความคิดว่า มนุษย์นั้นช่างปรารถนาอะไรต่ออะไรมากจนเกินกว่าที่จะสมหวังได้ โศกนาฏกรรมของเขาและเชคสเปียร์แตกต่างกันนิดเดียวเท่านั้น คือ ของมาร์โลว์ มักจะเกินจริงเกินความเป็นมนุษย์ แต่ของเชคสเปียร์นั้นเป็นเรื่องของมนุษย์ธรรมดา และเป็นไปตามธรรมชาติมากกว่า

เรื่องพระเจ้าเอ็ดเวิร์ดที่ 2 ของเขานั้น เป็นละครที่ดีที่สุดของมาร์โลว์ เป็นโศกนาฏกรรมของพระเจ้าแผ่นดินที่ถูกขับไล่ออกจากราชสมบัติ และในที่สุดพระมหาลี เป็นผู้ปลงพระชนม์พระองค์เสียเอง

ส่วนเรื่องยิวแห่งมอลต้านั้น ตัวสำคัญเป็นยิววงเงินและอยากได้แต่เงิน ขณะนั้นเมืองมอลต้ายับเยินมาจากสงคราม กระนั้นยิวนั้นก็ยังมีใจที่จะทรยศต่อบ้านเมืองของตนเอง ทรยศต่อเจ้าเมืองของตัว ลูกสาวของตนเองและทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อเงินอย่างเดียว ยิวในเรื่องนี้อาจจะให้ความคิดแก่เชคสเปียร์ในการที่จะสร้างชัยล็อก (Shylock) ในเวนิสวานิช (The Merchant of Venice) ก็ได้

เรื่อง ดร. เฟาสตัส (Dr. Faustus) เป็นนิยายเก่าแก่ กล่าวถึงนักศึกษาคนหนึ่ง ชื่อ เฟาสตัส เขาชอบศึกษาลึกลับมนต์ศาสตร์จนกระทั่งยอมขายวิญญาณให้แก่ผีร้ายเพื่อให้สอนวิชาเร้นลับเหล่านั้น ถ้าเขาได้เรียนและสำเร็จเขาสัญญาว่าจะเลิกนับถือพระเจ้าและสวรรค์ และจะยอมรับใช้ผีร้ายนั้น เรื่องนี้ประเทศหลายประเทศในยุโรปมีเป็นนิทานพื้นเมืองอยู่แล้ว แต่เรื่องมีความหมายลึกซึ้งไปกว่านั้น มาร์โลว์นำมาทำเค้าเรื่องละครที่สำคัญเรื่องนี้ของเขา

ในเรื่องแทมเบอร์เลน (Tamburlaine) มีชาวเปอร์เซียปอนอินเดีย ในสมัยกลางคนหนึ่งชื่อติเมอร์ (Timur) ผู้พิชิตแต่ความจริงเวลาเขียนละคร มาร์โลว์ไม่สนใจที่จะเขียนตามความจริงจากประวัติศาสตร์นัก เขาแต่งขึ้นมากกว่า ตัวเอกเป็นนายทหารหนุ่ม ชื่อแทมเบอร์เลน เป็นคนหายใจเข้าออกเป็นอำนาจ และจะทำลายทุกสิ่งทุกอย่างที่จะมาขัดขวางการมีอำนาจนั้น เขากบฏต่อพระเจ้าแผ่นดิน พระเจ้าแผ่นดินส่งทหารมาจับตัว แต่ด้วยความที่เป็นนักพูดที่สามารถยิ่งของเขา เขาสามารถทำให้ทหารที่จะมาจับตัวเขาทั้งหมดเข้ามาสวามิภักดิ์กับเขาได้ กองทัพของเขาจึงใหญ่ขึ้นทุกทีๆ เขาชนะศัตรูทั้งหลายและกลายเป็นพระเจ้าแผ่นดินองค์หนึ่งสมใจ เขายังไม่ยอมหยุดอยู่แต่เพียงนั้น ยังยกทัพไปทำรบกับพระเจ้าแผ่นดินต่างแดน และฆ่าพระเจ้าแผ่นดินเหล่านั้นเสียหลายองค์ ใจคอโหดเหี้ยมขาดเมตตา มัวเมาในอำนาจของตัวเองจนคิดไปว่ามฤตยูคงจะเอาชนะพระองค์ไม่ได้ ต่อมาพระมหาลีที่พระองค์โปรดอย่างยิ่งสิ้นพระชนม์ พระองค์กริ้วทั้งมฤตยูและพระเจ้า ทรงคิดจะกรีธาทัพไปตีสวรรค์เสียด้วยแสนยานุภาพ แสดงว่าแม้มีอำนาจแล้วก็ทรงอยากมีอำนาจขึ้นไปอีก จนทำให้พระองค์เกือบเสียดิ

เราจะเห็นความกระหายอำนาจเช่นนี้ในมหากาพย์และผู้เผด็จการของโลกหลายคน เนโรหรือเนโปเลียน (Nero หรือ Napoleon) เป็นตัวอย่างในเรื่องนี้ได้ จะไม่ทรงยอมฟังเสียงใครคัดค้านเรื่องการขยายอำนาจ แทมเบอร์เลนมีราชบุตร 3 องค์ 2 องค์ โปรดการสงคราม แต่อีกองค์หนึ่งโปรดความสนุกสนาน ไม่ชอบรบ แต่ชอบขอแบ่งขอลอยเมื่อรบชนะ พระเจ้าแทมเบอร์เลนเลยฆ่าโอรสนี้เสีย ในที่สุดเวลาสิ้นพระชนม์ ก็พิโรธมฤตยูว่าไม่ให้โอกาสไปตีดินแดนที่ยังไม่ได้มาเป็นเมืองขึ้นอีกมากมาย สั่งให้ราชบุตรที่ชื่อ เทเชลล์ (Techelles) เตรียมทัพเพื่อจะยาดราไปรบอีก แทมเบอร์เลนมีอะไรคล้ายแม็คเบธ

(Macbeth) มาก แม็คเบธก็อยากครองโลก มเหสีก็สนับสนุนให้เป็นเช่นนั้น แต่สิ้นพระชนม์ไปเสียก่อน เวลาที่จะตายก็เห็นมฤตยูเหมือนกัน สังเกตได้ว่าตัวเอกของโศกนาฏกรรมของทั้งมาร์โลว์และเชคสเปียร์ จะต้องเห็นแก่ตัว ทำทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อตัวเอง และความปรารถนาอันรุนแรง เมื่อไรไม่สมหวังก็ตาย เรื่องจะจบด้วยการตายของตัวเอง

วิลเลียม เชคสเปียร์ (William Shakespeare)

วิลเลียม เชคสเปียร์ เกิดที่เมืองสเตรทฟอร์ด ออน แอวอน (Stratford on Avon) ในปี ค.ศ. 1564 และเข้ามาอยู่ในกรุงลอนดอนในราวปี ค.ศ. 1587 โดยยึดอาชีพนักแสดงและนักแต่งบทละคร เริ่มต้นโดยการเล่นเป็นตัวประกอบ เช่น เล่นเป็นตัว แอดัม (Adam) ในตามใจท่าน (As You Like It) เล่นเป็นตัวปีศาจ (Ghost) ในเรื่องแฮมเลต (Hamlet) เขาคู่กับเวทีละครมาแทบทุกหน้าที เช่นเด็กรับใช้ ผู้กำกับเวที ตัวแสดง ผู้แต่งเรื่อง

ต่อมาเขามีหน้าที่ตรวจแก้ไขบทละครเก่าๆ บางทีก็นำบทละครเก่าๆ มาเขียนใหม่ให้ดีขึ้น แต่บทละครที่ทำให้เขามีชื่อเสียงจนเป็นที่รู้จักกันทั่วไปนั้นคือเรื่องที่เขาเขียนของเขาเอง ละครของเขาเรื่อง "พวกหม่อมคนสวยของวินด์เซอร์" (The Merry Wives of Windsor) นั้นพระนางเอลิซาเบธมีพระบรมราชโองการให้เขียนขึ้น ในปี ค.ศ. 1611 เชคสเปียร์เลิกเขียนละคร และรู้สึกเบื่อหน่ายเมืองหลวง จึงกลับไปอยู่สเตรทฟอร์ด ออน แอวอน เพราะเขารักที่เกิดของเขามาก และตายที่เมืองนี้เมื่อ ค.ศ. 1616

เชคสเปียร์เริ่มเขียนละครเมื่อ ค.ศ. 1588 หรือ 1590 และเลิกเขียนเมื่อ ค.ศ. 1611 หรือ 1613 ในระยะ 20 ปีเศษๆ นี้ อาจแบ่งงานเขียนบทละครของเชคสเปียร์ได้ 4 สมัยคือ

สมัยที่ 1 (ประมาณ ค.ศ. 1588-1595)

เป็นสมัยเริ่มต้น เชคสเปียร์ยังไม่มีความมั่นใจ คิดค้นคว้าหาวิธีเขียนที่จะเป็นของตนโดยเฉพาะ ฉะนั้นละครของเชคสเปียร์ในสมัยนี้จึงดีบ้างไม่ดีบ้าง เรื่องแรกที่เขาเขียนอาจจะเป็นเรื่อง ดิทัส แอนโดรนิกัส เป็นโศกนาฏกรรมที่เต็มไปด้วยความน่าสยดสยองโหดเหี้ยมจนคนรุ่นหลังไม่ค่อยจะเชื่อว่าเป็นเรื่องที่เขาเขียนขึ้นเอง เขาอาจจะนำบทละครเก่ามาตรวจสอบเพิ่มเติมเท่านั้น เรื่องพระเจ้าเฮนรี่ที่ 6 (Henry VI) เขาเขียนตอนที่ 1 (Part I) เท่านั้น ไม่ได้เขียนทั้งเรื่องในระยะนี้และต่อมาเขียนสุภาษานาฏกรรมหลายเรื่องมี ลัฟส์ เลเบอร์ ลอสต์ (Love's Labour Lost) คอมเมดี้ ออฟ เออร์รอร์ (A Comedy of Errors) สุภาพบุรุษสองคนจากเวโรนา (Two Gentleman of Verona) และฝันในกลางคืนฤดูร้อน (A Midsummer Night's Dream) ซึ่งเป็นเรื่องที่ดีที่สุดของเขาในสมัยเริ่มแรก นับเป็นบทละครที่เป็นตัวอย่างอันดีในเชิงการประพันธ์และในเชิงการเป็นสุภาษานาฏกรรมเรื่องรักของสมัยฟื้นฟู (Renaissance Romance) ในละครเรื่องพระเจ้าริชาร์ดที่ 3 (Richard III) นั้นเขาได้รับอิทธิพลของมาร์โลว์อย่างเต็มที่ เป็นเรื่องของชายคนหนึ่งซึ่งมากไปด้วยความมั่งคั่งใหญ่ใฝ่สูงมีกำลังมหาศาลแต่ต้องตายในที่สุด

โศกนาฏกรรมเรื่องโรมิโอและจูเลียต (Romeo and Juliet) ก็นับว่าเป็นละครของสมัยเริ่มของเขาเรื่องหนึ่ง เป็นเรื่องรักที่ลงท้ายด้วยความเศร้าโดยไม่ไขความผิดของตัวเองทั้งคู่ แต่ด้วยอุปสรรคจากสิ่งแวดล้อม

ละครสมัยแรกของเชคสเปียร์ 2 เรื่องท้าย เป็นละครประวัติศาสตร์ คือ พระเจ้าริชาร์ดที่ 2 (Richard II) และพระเจ้าจอห์น (King John) พระเจ้าจอห์น ไม่ใช่เรื่องที่ตีของเขา พระเจ้าริชาร์ดที่ 2 เป็นโศกนาฏกรรมที่ดีที่สุดของ

เชกสเปียร์เรื่องหนึ่งเพราะมีการศึกษานิสัยคนอย่างประณีต ส่วนนกกลอนก็เป็นเยี่ยม และใช้เทคนิคและศิลปะการเขียนสูงมาก

สมัยที่ 2 (ค.ศ. 1596-1600)

ในสมัยที่ 2 นี้เชกสเปียร์เขียนสุขนาฏกรรม (Comedy) ออกมาหลายเรื่อง เช่น เวนิสวานิช (The Merchant of Venice) พระเจ้าเฮนรีที่ 4 ภาค 1 และ 2 (Henry IV Part I & II) พระเจ้าเฮนรีที่ 5 (Henry V) ตัดสินदानหญิงพยศ (The Taming of the Shrew) พวกหม่อมคนสวยของวินเซอร์ (The Merry Wives of Windsor) มัช อะดู อะเบาท் โนธิง (Much Ado About Nothing) ตามใจท่าน (As You Like It) และคืนที่ 12 (Twelfth Night)

ในเรื่องพระเจ้าเฮนรีที่ 4 พระเจ้าเฮนรีที่ 5 และพวกหม่อมคนสวยของวินเซอร์เชกสเปียร์ได้สร้างตัวละครตลกขึ้นตัวหนึ่งชื่อ Falstaff เป็นตัวชูโรง ทำให้สุขนาฏกรรมของเขามีรสสนุกสนานและตลกขบขัน เป็นที่โปรดของพระนางเอลิซาเบธมาก ส่วนตามใจท่าน และคืนที่ 12 นั้นเป็นเรื่องรัก ส่วนเวนิสวานิช (The Merchant of Venice) ที่เรียกว่าสุขนาฏกรรม (Comedy) ก็เพราะลงท้ายด้วยความสมหวังและชัยชนะของตัวพระเอกและนางเอก แม้การดำเนินเรื่องจะเคร่งเครียดเอาจริงเอาจังแบบการดำเนินเรื่องของโศกนาฏกรรม (Tragedy) ซึ่งในสมัยต่อมาเขาเขียนเรื่องสุขนาฏกรรมที่เคร่งขรึมเช่นนี้อีกหลายเรื่อง

สมัยที่ 3 (ค.ศ. 1600-1608)

ระยะนี้เชกสเปียร์ชักไม่แน่ใจตัวเองว่าชีวิตคือ อะไรแน่ ทำไมคนเราเมื่อแก่ตัวลง ความงาม ความหวัง ความสามารถ ความปรารถนา ความอยากดีเด่น ถึงลดน้อยถอยลง เช่นนั้น ในที่สุดสิ่งเหล่านี้จะทำความล้มเหลวและความตายมาให้คนเขายังคงเขียนสุขนาฏกรรมต่อไป แต่สุขนาฏกรรมของเขาชักจะขาดความชื่นบาน มีอะไรขมขื่นผิดหวังเจือปนอยู่ในสุขนาฏกรรมของเขาเสมอ เช่นในเรื่อง ออล สเวล แดทส์ เอนด์ สเวล (All's Well That's Ends Well) เมเชอร์ ฟอร์ เมเชอร์ (Measure for Measure) และทรอยลัสและเครสสิดา (Troilus and Cressida) ในสมัยที่ 3 นี้แหละที่เขาเขียนยูเลียสซีซาร์ (Julius Caesar) แฮมเลต (Hamlet) โอเธลโล (Othello) คิงเลียร์ (King Lear) แมคเบธ (Macbeth) แอนโทนีและคลีโอพัตรา (Antony and Cleopatra) คอริโอลามัส และติมอนแห่งอะเธนส์ (Coriolanus and Timon of Athens)

สมัยที่ 4 (1608 - 1613)

สมัยสุดท้ายนี้เชกสเปียร์เลิกเขียนโศกนาฏกรรม (Tragedy) และเลิกสนใจปรัชญาชีวิต ซึ่งมาทำให้เขาไม่สบายใจ เขาเขียนสุขนาฏกรรมเรื่องรักอีก 4 เรื่อง คือ เปริคริส (Pericles) ซิมเบลีน (Cymbeline) นิยายฤดูหนาว (A winter's Tale) และเท็มเปสต์ (The Tempest)

เชกสเปียร์เขียนละครทั้งหมด 36 เรื่อง มี 20 เรื่องที่คนยังนิยมอ่าน และนำมาจัดแสดงทั้งละครเวทีและภาพยนตร์

ลักษณะของโศกนาฏกรรมของเชกสเปียร์

ลักษณะโศกนาฏกรรมของเชกสเปียร์นั้น จะแสดงให้เห็นความปรารถนาอันแรงกล้า และอำนาจแห่งกิเลสที่จะอยากเป็นใหญ่ กิเลสเหล่านี้จะครอบคลุมนจิตใจและความคิดของตนเองอย่างหนาแน่น เป็นเหตุให้ตัวเองต้องตายตอนจบ ตัวอย่างละครโศกนาฏกรรมที่ดีที่สุดของเชกสเปียร์คือเรื่องแมคเบธ (Macbeth) แมคเบธเป็นแม่ทัพที่คนรักคนนิยม

ตระกูลสูง เก่งกล้าสามารถ แต่เขาก็ไม่อยากจะเป็นอย่างที่พ่อแม่สามารถเท่านั้น อยากเป็นพระเจ้าแผ่นดินเสียเลย จึงปลงพระชนม์พระเจ้าแผ่นดิน แล้วก็ร้อนตัวกลัวใครเขาจะมาลอบฆ่าตนอย่างนั้นบ้าง ไม้ไว้ใจใครเลย เขาจะฆ่าลูกน้องที่เขาคิดเอาเองว่าหักหลังเขา เพื่อให้ฐานะของเขาปลอดภัย จึงเป็นที่เกลียดชังของบริวารในที่สุดลูกน้องก็กบฏและจับเขาฆ่าเสีย

จากโศกนาฏกรรมเรื่องอื่นๆ ของเขาเช่นคิงเลียร์ (King Lear) ซึ่งโปรดจะได้รับความรัก ความเอาใจ การประจบสอพลอ และสิ่งเหล่านี้ทำให้พระองค์ต้องพินาศ แฮมเล็ต (Hamlet) ก็ตายเพราะกลโกงและความกดขี่ข่มเหงคนอื่น โอเธลโลก็ไปรตมเหสีที่ชื่อ เดสเดโมนา (Desdemona) มาก และรุนแรงเสียจนเป็นความหึงหวงเห็นแก่ตัว ในที่สุดความรักที่มีมากจนเกินไปนั่นเอง ทำให้พระองค์และพระมเหสีต้องตาย เช็คสเปียร์ไม่ชอบปฏิกิริยาของประชาชนชาวบ้านที่มีต่อคนที่เปลืองพลัง พวกคนล้มหรือพลาดประชาชนจะรุมทึ้งเย้ยยัสดัวป่า ความรู้สึกอันนี้ของเช็คสเปียร์จะเห็นได้จากเรื่องคอริโอแลมัสและติมอนแห่งอะเธนส์ (Coriolanus and Timon of Athens)

และบางทีเช็คสเปียร์ก็มีความคิดว่า แม้แต่เพื่อนสนิทและคนรัก ภรรยา ก็อาจจะหักหลังทรยศได้เสมอ จึงมักจะพูดถึงเรื่องเหล่านี้เสมอในการเขียนบทละครของเขา เช่น

Blow, blow, thou Winter wind,
Thou art not so unkind
As man's ingratitude. (ingratitude)

โธลมหนาวพัดอ้าวไม่ร้ายสู้
ความชั่วอกตัญญูของคนได้
(จากตามใจท่าน - ร.6)

เช็คสเปียร์จะเศร้าทุกครั้งเมื่อนึกถึงความเป็นหนุ่มเป็นสาว ความงาม ความปรารถนา และความอยากดีอยากเด่นว่าทำไมจะต้องลดถอยและสูญหายไปกับอายุของคน เช่นเขากล่าวไว้ว่า

Golden lads and girls all must,
Like chimney sweepers, come to dust.

ครั้งหนึ่ง เช็คสเปียร์เฟื่องพินิจดูหวักะโหลกมนุษย์แล้วเขียนเอาไว้ว่า

"Now get you to my lady's chamber, and tell her, let her paint an inch thick, to this favour she must come; make her laugh at that.

ข้อควรสังเกตในบทละครของเช็คสเปียร์

1. หากอยากจะทำใจในโศกนาฏกรรมของเช็คสเปียร์โดยลึกซึ้ง และต้องการจะศึกษางานของเขา จะต้อง
- ก. มีความเชื่อว่าชีวิตของคนนั้นเป็นของมีค่าสูงส่ง
- ข. ความตายเป็นที่สิ้นสุดของทุกสิ่งทุกอย่างในชีวิตมนุษย์ ซึ่งแม้จะใหญ่ยิ่งอย่างไรก็ตาม และความตายของคนซึ่งแม้แต่จะชั่ว ถ้าเคยมีชีวิตอันรุ่งเรืองแล้ว ก็เป็นความตายที่น่าเห็นใจและน่าสงสาร

2. ตัวละครเอกของเชคสเปียร์ทุกเรื่องจะมีคุณสมบัติเหมือนกันอยู่ข้อหนึ่ง คือ เห็นแก่ตัว และทำอะไรเพื่อตัวเองทั้งนั้น ฉะนั้น เมื่อจบชีวิตลงด้วยความล้มเหลวจึงผิดหวังนักหนา ไม่เหมือนกับคนที่มีความรู้สึกธรรมดาๆ เห็นความตายเป็นของปกติที่จะหลีกเลี่ยงไม่พ้น

3. พระเอกของเขาจะต้องเป็นผู้ดี มีอำนาจและมักเป็นพระเจ้าแผ่นดิน ทั้งนี้เพื่อให้ตัวเอกเป็นตัวละครที่เป็นจุดสนใจในตัวละครที่เล่นในเรื่องเสียแต่เริ่มต้น หากเป็นคนธรรมดาจะไม่เด่นสำหรับคนที่เล่นในเรื่อง

เรื่องโรمانซ์ (Romance) ของเชคสเปียร์

ตัวละครในเรื่องโรمانซ์ หรือเรื่องรักของเชคสเปียร์ต้องเป็นหนุ่มสาวหน้าตาดี รวย แข็งแรง ปราดเปรียว ฐานะดี ตระกูลสูง ไม่มีปัญหาชีวิตอันใดเลย นอกจากความรักซึ่งมีต่อกัน ตัวละครจะรื่นเริงแจ่มใส ซึ่งผิดจากชีวิตจริงๆ และธรรมชาติของมนุษย์

สุขนาฏกรรม (Comedy) ของเชคสเปียร์

คำว่า คอมเมดี้ หรือสุขนาฏกรรมของเชคสเปียร์ไม่ได้แปลว่า ละครตลก แปลว่าละครเรื่องใดก็ตาม จบลงด้วยการแต่งงานของพระเอกนางเอก ตัวเอกขณะในที่สุดได้รับความสุข ความสำเร็จ สมหวัง ถือเป็นสุขนาฏกรรมทั้งหมด ละครโรมานซ์ของเชคสเปียร์จึงเป็นสุขนาฏกรรม

อารมณ์ขันของเชคสเปียร์

เชคสเปียร์แทรกบทตลกและตัวตลกลงในละครของเขาเสมอ ไม่ว่าจะเป็นโศกนาฏกรรมหรือละครเรื่องรัก (Romance) เช่นเรื่องแฮมเล็ต (Hamlet) มีตัวตลกชื่อโพลินิอุส (Polonius) ซึ่งเป็นตัวตลกที่เชคสเปียร์ได้รับความสำเร็จอย่างสูงในการสร้างขึ้นมา ฉากในแฮมเล็ตตอนชุดหลุมฝังศพ ก็เป็นฉากตลกทั้งฉาก ในเรื่องคืนที่ 12 (Twelfth Night) ก็มีฉากตลกคือตอนที่ เซอร์โทบี้ เบลช (Sir Toby Belch) ออกมาแสดง มีละครของเขาหลายเรื่องที่เขาเขียนให้เป็นละครตลก (Comic Plays) แทบทั้งเรื่อง เช่น เรื่อง "พวกหม่อมคนสวยของวินด์เซอร์" (The Merry Wives of Windsor) และเรื่อง "ตัดสันดานหญิงพยศ" (The Taming of the Shrew)

ละครของเขามีลักษณะรวมๆ ดังต่อไปนี้ คือ ละครประวัติศาสตร์ของเขาบางทีก็เป็นโศกนาฏกรรม เช่น พระเจ้าริชาร์ดที่ 2 (Richard II) บางเรื่องก็เป็นเรื่องรัก (Romance) เรื่องเวนิสวานิช เป็นสุขนาฏกรรม (Comedy) ก็เพราะลงท้ายด้วยชัยชนะของตัวเอกแฉวน ให้แสดงละครของเชคสเปียร์ในปัจจุบันนี้ ความจริงวิธิดำเนินเรื่องใช้วิธีดำเนินเรื่องของโศกนาฏกรรมแท้ๆ คือ เครื่องเรียดใจหายใจคว่ำ ชิงไหวชิงพริบ โรมิโอะและจูเลียตเป็นโศกนาฏกรรมก็เพราะพระเอกและนางเอกตาย ทั้งๆที่ตลอดเรื่องดำเนินเรื่องไปตามทำนองเรื่องรัก (Romance) แท้ๆ นอกจากนี้เชคสเปียร์ยังเป็นเอกในเรื่องเขียนร้อยกรองทั้งลิลิค (Lyric) และซอนเนต (Sonnet) จึงนับว่างานของเขาเป็นวรรณกรรมอมตะของชาวอังกฤษผู้ภาคภูมิใจในตัวเขาเป็นอย่างยิ่ง

ละครและประวัติของ ยอร์จ เบร์นาร์ด ชอว์

ยอร์จ เบร์นาร์ด ชอว์ (George Bernard Shaw) เป็นนักละครที่ใหญ่ยิ่งและมีชื่อเสียงที่สุดของอังกฤษในปลายศตวรรษที่ 19 และต้นศตวรรษที่ 20 เขาเกิดเมื่อ ค.ศ. 1856 และตายเมื่อ ค.ศ. 1950 เป็นชาวไอริช เป็นผู้ที่ยพยายามจะ

ล้มล้างความเชื่อเก่าๆ ในวิธีสอนศิลปกรรมแก่นมนุษย์ เขาเชื่อว่า สุขนานุกรม (Comedies) อันคมคายของเขาจะปฏิรูปสังคมของอังกฤษและโลกได้ ฉะนั้นไม่ว่าเขาจะพูด เขาจะเขียนบทความหรือเขียนละคร เขาจะแทรกความคิดที่จะปฏิวัติสังคมเอาไว้ด้วยเสมอ ไม่ว่าจะนอกหรือในโรงละคร ไม่มีใครอีกแล้วที่คิดจะปฏิวัติสังคมทุกลมหายใจเข้าออกเช่นเขา

ในปี 1882 เขาเริ่มงานปฏิรูปสังคมของเขากับวิลเลียม อาร์เชอร์ (William Archer) โดยจะร่วมมือกันสร้างละครรักเรื่องหนึ่ง แต่ก็ไม่สำเร็จ ขอรังจึงคิดจะทำงานคนเดียว และในปี ค.ศ.1892 เขาได้เขียนละครตีพิมพ์ออกมาเล่มหนึ่ง "บ้านเช่าของพ่อหม้าย" (Widower's Houses) ละครเรื่องนี้แฉให้เห็นชีวิตของเจ้าของบ้านให้เช่าในถิ่นคนจน (Slum) ผลก็คือพรรคการเมืองลิเบอรัล (Liberals) ชอบเรื่องละครของเขามาก แต่พรรคอนุรักษนิยม (Conservatives) ไม่ชอบ ละครเรื่องนี้เป็นอย่างมาก ในชีวิตอันยืนยาวของเขาได้เขียนละครมากมายและเขียนได้ตลอดชีวิต บทละครของเขาทุกเรื่องถูกวิจารณ์โดยกว้างขวาง ไม่เฉพาะแต่ประเทศอังกฤษเท่านั้น

ต่อมาใน ค.ศ. 1893 เขาเขียนเรื่อง "คนเจ้าชู้" (The Philanderer) ซึ่งพูดถึงปัญหาการสัมพันธ์ทางเพศ และในเรื่อง "อาชีพของนางวอร์เรน" (Mrs. Warren's Profession) ซึ่งเขาเขียนใน ค.ศ.1894 นั้น เขาพูดถึงปัญหาโสเภณี และสรุปว่า โสเภณีก็ยิ่งเป็นอาชีพที่สูงกว่าบางอาชีพ เช่น นักการเมือง นักหนังสือพิมพ์ หมอกฎหมาย เสมียน ซึ่งไม่เคยเป็นตัวของตัวเอง สมัยต้นๆ นี้ ขอรังเรียกละครของเขาว่าละครไม่น่าสนุก (Unpleasant Plays)

ในละครเรื่องต่างๆ ที่ตัวเขาเองเรียกว่าละครสนุก (Pleasant Plays) มี เรื่องอาร์ม แอนด์ เดอะแมน (Arms and the Man) เขียนเสร็จปี 1894 เป็นเรื่องที่มองข้ามความรัก ไม่คิดว่าความรักเป็นเรื่องสำคัญ

เรื่องแคนดิดา (Candida) แสดงใน ค.ศ. 1895 เรื่องนี้ทำให้ตัวแสดงเป็นนางเอกมีชื่อเสียงโด่งดังไปหลายคน ใครจะเล่นเป็นตัวนางเอกจะต้องมีฝีมือทางการแสดงสูงมาก

เรื่อง "คนแพ้ชะตา" (The man of Destiny) แสดงใน ค.ศ. 1892 เขาเขียนประพันธ์และใช้หลักการละครอย่างสูง ตัวแสดงจะต้องมีฝีมือมากจึงจะเล่นเรื่องนี้ของเขาได้

ส่วนเรื่อง "ท่านไม่มีทางจะบอก" (You Never Can Tell) นั้น เขาจัดแสดงเมื่อ ค.ศ. 1899 เพื่อเอาชนะเสียงวิพากษ์วิจารณ์เขาที่ว่า ละครของเขานั้นไม่ค่อยพวงใน เรื่องการค้าการลงทุนและกำไร เขาเขียนละครเรื่องนี้ขึ้นเพื่อแสดงว่าเขานั้นหัวการค้าไม่ใช่เล่นเหมือนกัน

เขาลองเอาผู้ร้ายมาเป็นพระเอกดูบ้างในเรื่อง "ลูกศิษย์ของผีร้าย" (The Devil's Disciple) แสดงครั้งแรกใน ค.ศ. 1896 เป็นเรื่องฆ่ากันแต่ก็ดูสนุก ไม่หนักจนเกินไป

ครั้งหนึ่งเขาคิดจะแข่งกับเชคสเปียร์ โดยแต่งเรื่องซีซาร์และคลีโอพัตราบ้าง แต่เขาก็แพ้เชคสเปียร์

ละครที่แอนดักการล่าเมืองขึ้นของเขาก็คือเรื่อง "การกลับใจของนายร้อยเอกบราสบาวด์" (Captain Brassbound's Conversion) จัดแสดงครั้งแรกใน ค.ศ. 1898

และด้วยการแนะนำของ เอ บี วอล์คลีย์ (A.B. Walkley) นักวิจารณ์การละครแห่งหนังสือพิมพ์ไทมส์ (Times) เขาเขียนเรื่อง "คนและคนเหนือคน" (Man and Superman) ขึ้นในปี 1901 เป็นละครที่ยาวมาก ใครจะจัดเล่นขอตัดออกเสียบ้าง ขอรังก็ไม่ยอม มาจัดเล่นใน ค.ศ. 1939 ที่โรงละครเฮดจ์โรว์ (Hedgerow Theatre) ในเทศกาลดลง

รอบปีของโชว์เอง (Annual Show Festival)

ตัวละครและฉากของโชว์มักจะเป็นไอร์แลนด์และอังกฤษ เขาถ่ายทอดตัวละครและฉากได้จริงจังตามพื้นบ้านเหล่านั้น และยังคงทันสมัย แม้ไอร์แลนด์จะแยกตัวเป็นอีกประเทศหนึ่งก็ตาม

ค.ศ. 1904 เขาเขียนเรื่อง "เขาปดตัวของหล่อนอย่างไร" (How He Lied to Her Husband) เป็นละครคู่กับละครเรื่องแคนดิดา

เรื่อง "การตัดสินใจของหมอ" (The Doctor's Dilemma) ที่เขาเขียนเสร็จใน ค.ศ. 1906 เป็นเรื่องที่อภิปรายกันอย่างแพร่หลายในสังคมแพทย์ และยังคงทันสมัยมาจนถึงปัจจุบันนี้ แม้แพทย์ก็ยังนำมาถกเถียงกันอยู่

เรื่องที่ควรกล่าวก็มี

"แต่งงาน" (Getting Married) แสดงในปี 1908 วิจารณ์การแต่งงานและการหย่าร้างของคนอังกฤษ

"แคธรีนมหาราชินี" (The Great Catherine) แสดงเมื่อ ค.ศ. 1913 เป็นเรื่องของมหาราชินีแห่งรัสเซีย ซึ่งขอร้องพระนางไปในแง่ตลกขบขัน

ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 1 ซึ่งไม่สะดวกจะเล่นละครยาวเขาก็เขียนละครสั้นขึ้น 5 เรื่อง เรื่องประวัติศาสตร์ที่ยอดเยียมของเขาก็คือเรื่อง เซนต์โจน (Saint Joan) แสดงปี 1923 เป็นการให้orroดาธิบายประวัติศาสตร์ของฝรั่งเศส และถือว่าเป็นละครที่ควรใช้เป็นแบบอย่างของละครประวัติศาสตร์ เรื่องนี้ไม่ว่าจะไปจัดแสดงในประเทศใดก็จะทำให้ตัวที่แสดงเป็นเซนต์โจนกลายเป็นนางละครชื่อกระเดื่องไปเสมอทั้งในยุโรปและอเมริกา เรื่องพิกเมเลียน (Pygmalion) ของเขาเป็นเรื่องที่เขาได้เนื้อเรื่องมาจากเทวนิยายกรีก แต่เขาได้นำมาแต่งละครที่เป็นเรื่องของคนอังกฤษในสมัยเขา เขาเชื่อว่าการฝึกฝนอบรมที่ถูกต้องนั้นเปลี่ยนคนได้ไม่ว่าคนนั้นจะเกิดที่ไหน ศาสตราจารย์ฮิกกินส์ไปรับเด็กผู้หญิงคนหนึ่งมาเลี้ยงฝึกฝนอบรมอย่างเอาใจใส่ที่สุดนั้น ในที่สุดเมื่อเด็กหญิงคนนั้นดีได้ตั้งใจ ตัวก็หลงรักเด็กคนนั้นเสียแล้วเหมือนพิกเมเลียนที่หลงรักรูปปั้นที่ตนเป็นคนปั้นในเทวนิยายของกรีก ละครของเขาสมัยต่อๆ มา ก็ไม่มีเรื่องอะไรจะแต่งได้ดีเท่าเรื่องเซนต์โจน ละครสมัยหลังของเขาก็มี

รถเข็นแอปเปิ้ล (The Apple Cart) ค.ศ. 1930

ชื่อเสียจนดีไม่ได้ (Too True To Be Good) ค.ศ. 1931

มหาเศรษฐีสาว (The Millionairess) ค.ศ. 1936

เรื่องสุดท้ายของเขาก็คือเรื่องบอยเย็น บิลเลียน (Buoyant Billions) ค.ศ. 1948

ทุกเรื่องที่โชว์แต่งจะใช้ภาษาคอมกริบ สำนวนเยาะเย้ยถากถาง และไม่ว่าจะจะเป็นคำพูดหรือท่าทางตัวละครจะแสดงละครที่เขาแต่งได้โดยไม่เห็นและสะดวกใจ ทำให้คนดูต้องเก็บมาคิดและเอามาอภิปรายกันต่อมาอีกนาน หลังจากดูแล้วในระยะหลังๆ โชว์ยอมให้ตัดละครเรื่องยาวๆ ของเขาลงได้บ้าง เพื่อให้เหมาะที่จะจัดแสดง และในสังคมที่รีบเร่งในระยะ 150 ปีมานี้อังกฤษไม่เคยมีนักละครคนใดเลยที่ใหญ่ยิ่งเท่า ยอร์จ เบอร์นาร์ด肖ว์

ละครอังกฤษสมัยปัจจุบัน

ระหว่างมหตศครามโลกครั้งที่ 1 และที่ 2 จนถึงปัจจุบันนี้การละครของอังกฤษ หลังสมัยเบอร์นาร์ดชอว์แล้ว ชวดเซลงไปเล็กน้อย มีนักเขียนที่ควรจะกล่าวถึงอยู่ไม่กี่คน เนื่องด้วยเหตุผลจากการสร้างภาพยนตร์และความเจริญทางการละครของประเทศอเมริกา รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของประเทศอังกฤษ ตั้งแต่ พ.ศ. 1930 เป็นต้นมา อังกฤษมีนักการละครที่เด่นคือ พริสเลย์ (Priestley) เบอร์ดี (Birdie) โอเคซี (O'Casey) เคาเวิร์ด (Coward) และ วิลเลียมส์ (Williams) และละครของอังกฤษในปัจจุบันนี้มีลักษณะ

- เปิดเผยสภาพของสังคมตามความเป็นจริง ไม่เลือกว่าจะเป็นสังคมระดับไหน หรือกลุ่มไหน เนื้อเรื่องมีความสำคัญรองความจริงของสังคม
- ใช้ชีวิตวิทยาเป็นหลักสำคัญและสร้างตัวละครด้วยความระมัดระวังให้ใกล้คนจริงๆ ให้มากที่สุด และชี้ให้เห็นว่าชีวิตวิทยาของคนนั้นเป็นสิ่งสำคัญจะก่อให้เกิดเหตุการณ์ต่างๆ ได้ตลอดชีวิต บางทีก็ทันที และบางทีก็กินเวลา
- บางทีบางเรื่องก็ยังคงใช้ความบังเอิญ หรือสิ่งที่อธิบายไม่ได้เป็นแกนเรื่องซึ่งดูคล้ายๆ อิทธิปาฏิหาริย์ แต่ก็ใช้กันไม่มากนัก
- บางทีก็ใช้หลักวิชาการทางวิทยาศาสตร์ดำเนินเรื่อง
- ละครที่เกี่ยวกับการฝึกอบรมเด็ก มีมากและกล่าวถึงเด็กที่มีลักษณะต่างๆ กัน และปัญหาที่เด็กก่อกำไม่เข้ากัน ลักษณะดังกล่าวแล้วข้างต้นจะเห็นจากละครของอังกฤษในเรื่องต่อไปนี้

เรื่องหนูน้อยแห่งวินสโลว์ (The Winslow Boy) แสดง ค.ศ. 1946 เทเรนซ์ แรตติแกน เป็นผู้ประพันธ์ (Terence Rattigan) เป็นเรื่องที่ใกล้ชีวิตจริงๆ ของเด็กในสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมอย่างหนึ่งเป็นอย่างยิ่ง

เรื่อง "คดีนายบราวNING" (The Browning Version) แสดงใน 1948 เป็นเรื่องของครูคนหนึ่ง ซึ่งหัวแข็ง เป็นตัวของตัวเองและไม่ค่อยจะยอมแพ้ใครในสิ่งที่เขาเห็นว่าถูกต้อง

เรื่อง "ละครเด็ก" (Child's Play) แสดง ค.ศ. 1947 ผู้แต่งคือเรจินัลด์ เบควิช (Reginald Beckwith) เป็นเรื่องแสดงชะตากรรมของเด็กหนุ่มคนหนึ่งที่เกิดมาในครอบครัวทั้งที่พ่อและแม่ไม่ยอมให้เกิดและไม่รักลูกคนนี้เลย

เรื่อง "หนูตะเภา" (The Guinea Pig) แสดง ค.ศ.1945 ผู้แต่งคือ ดับบลิว เชแธม สโตรด์ (W.Chetham Strode) เป็นเรื่องของเด็กชายที่ยากจนมากคนหนึ่งที่มาเรียนในโรงเรียนรัฐบาล

เรื่อง "นางแบริงตันสาว" (Young Mrs.Barrington) แสดงเมื่อ ค.ศ.1945 เป็นเรื่องที่ศึกษาการปรับตัว การสังคมของทหารที่กลับมาจากสมรภูมิและพบปัญหาชีวิตมากมาย

เรื่อง "ลำแสง" (The Gleam) แสดง ค.ศ.1947 เป็นเรื่องสังคมวิทยา การแบ่งชนชั้นตามฐานะความเป็นอยู่ ความคิดและความรู้สึกของคนต่างชั้นวรรณะต่างฐานะที่มีต่อกัน

เรื่อง "เด็ก 2 คน" (The Two Children) แสดง ค.ศ.1943 ของ ปีเตอร์ เพาเวลล์ (Peter Powell) พรรณนาให้

เห็นการดำเนินชีวิตของครอบครัว ครอบครัวหนึ่งระหว่างสงคราม

เรื่อง "เอ็ดเวิร์ด ลูกแม่" (Edward, My Son) แสดง ค.ศ. 1947 มีชื่อเสียงมาก แสดงนานและคนดูเป็นจำนวนมาก ผู้ประพันธ์คือ โรเบิร์ต มอร์เลย์ (Robert Morley) และโนเอล แลงลีย์ (Noel Langley) เป็นเรื่องที่แสดงให้เห็นถึงพ่อที่ตั้งความหวังเอาไว้สูงจนเกินเหตุ แม่เด็กคนนั้นจะฉลาดเฉลียวขนาดอัจฉริยะก็จะเปล่าประโยชน์และต้องล้มเหลวในชีวิตด้วยความหวังที่สูงเกินไปของพ่อ

นอกจากนี้ยังมีละครที่เกี่ยวกับชีวิตทหารเช่น เรื่อง "ไม่มีห้องที่โรงแรม" (No Room at the Inn) ของโจน เทมเปิล (Joan Temple) ที่แสดงถึงปัญหาต่างๆ ในค่ายทหารและตามเรือนพักของพลทหาร อีกเรื่องหนึ่งคือเรื่อง "ฤดูร้อนปีหนึ่งของอังกฤษ" แสดงเมื่อ ค.ศ. 1947 เป็นเรื่องของ โรนัลด์ แอดัม (Ronald Adam) เป็นละครที่เอาเรื่องมาจากเพิ่มราชการของกองทัพอากาศ เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจริงๆ

ในปัจจุบันมีละครชนิดใหม่ที่เกิดขึ้นในประเทศอังกฤษ เรียกว่าละครคำกลอน (Verse Drama) ตลอดเรื่องเป็นกลอนทั้งสิ้นรวมทั้งบทสนทนาของตัวละคร ใน ค.ศ. 1946 ปีเตอร์ เยทส์ (Peter Yates) ได้จัดแสดงเรื่องที่เขาแต่งชื่อ "ลอบสังหาร" (The Assassin) ซึ่งเป็นเรื่องของฆาตกรของลินคอล์น นักแต่งละครคำกลอนที่สำคัญที่สุดของอังกฤษในสมัยปัจจุบันคือ คริสโตเฟอร์ ฟราย (Christopher Fry) เขาจัดแสดงละครเรื่อง "เด็กชายกับรถเข็น" (The boy with a Cart) ฟรายเป็นนักแต่งละครคำกลอนซึ่งพยายามอย่างยิ่งที่จะให้ประชาชนเห็นว่าละครคำกลอนนั้นไม่จำเป็นจะต้องเป็นโศกนาฏกรรม หรือเป็นเรื่องของศาสนาและคำสั่งสอนของศาสนา เช่น สมัยโบราณ แต่นักวิจารณ์การละครก็วิจารณ์งานของฟรายว่าได้รับอิทธิพลมาจากนักเขียนบทละครสมัยพระนางเอลิซาเบซที่ 1 เป็นอันมาก

อังกฤษในปัจจุบันนี้ก็ยังคงเป็นเมืองละคร ณ ตำบล หนึ่งเรียกว่า โคเวนทาร์เดิน (Covent Garden) ซึ่งอยู่นอกกรุงลอนดอนนั้นเป็นศูนย์ที่ตั้งโรงละครมากมาย นักละครอังกฤษได้รับความยกย่องและมีรายได้สูง มีโรงเรียนและวิทยาลัยการละครที่ประสาทปริญญา น่าที่จะได้ยกตัวอย่างให้เห็นละครปัจจุบันของอังกฤษซึ่งกำลังแสดงอยู่สักเรื่องหนึ่งคือเรื่อง "กับดักหนู" (The Mouse Trap) ของนางอะเตธา คริสตี นักเขียนผู้มีชื่อเสียงของนวนิยายและละครประเภทสอบสวน

เมื่อประมาณ 18 ปีเศษมา คือเมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2495 มีละครอังกฤษเรื่องหนึ่งชื่อเรื่องกับดักหนู ได้เริ่มแสดงเป็นครั้งแรกที่โรงละครชื่อ แอมบาสเซอร์ (Ambassador) แสดงติดต่อกันมาทุกวัน เฉพาะวันพฤหัสบดีและวันเสาร์แสดงวันละ 2 รอบ โรงละครจุคนได้ 453 คน (โรงละครที่ดีไม่ควรจุคนดูมาก) คนดูทั้งหมดประมาณ 2 ล้าน 2 แสนคน ฉากเครื่องแต่งตัว ตัวแสดง เครื่องแต่งฉากต้องเปลี่ยนหลายครั้งหลายหน เรื่องเป็นเรื่องแบบสืบสวน ตัวละครทุกตัวที่ออกมาเป็นที่น่าสงสัยว่าจะเป็นฆาตกรได้ทั้งนั้น คือชาวต่างประเทศที่อยู่ใกล้ๆ บ้านคนตายที่พูดภาษาอังกฤษแปร่งไม่ชัด สถาปนิกที่สติไม่ค่อยดี ยายแก่ที่มีนิสัยและหน้าตา น่าเกลียด น่าเชื่อว่าจจะร้ายพอที่จะฆ่าคนได้ นายทหารนอกราชการที่เรียบร้อยและสุภาพมากเสียจนน่าสงสัย นางเอก ซึ่งเคยมีประวัติไม่ดีและมีสามีซึ่งกระทำตนเป็นคนเกาะเมียกินและชอบทุบตีเมียเสมอ ตัวสุดท้ายคือตำรวจผู้มาสืบสวนคดี ในที่สุดตำรวจนั้นเองเป็นฆาตกร

ละครเรื่องนี้เด่นที่การซ่อนเรื่องและการแก้ที่ซับซ้อนและแนบคาย บทเจรจาไม่มีที่ติ ทำให้ตื่นเต้นไม่มีตอนใดของละครที่ทำให้ผู้ดูเบื่อ แสดงว่าการละครในประเทศอังกฤษนั้น ยังมีได้ฝ่ายแพ่แก่ภาพยนตร์ ยังคงเป็นที่นิยมของประชาชนอย่างสูง

ละครของอเมริกาในยุคปัจจุบัน

หลังจากการโจมตีเพิร์ลฮาร์เบอร์ของญี่ปุ่น ทำให้อเมริกาต้องตัดสินใจประกาศสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยการเข้าสมทบกับฝ่ายสัมพันธมิตร การเข้าร่วมสงครามคราวนี้มีผลโยงไปถึงการละครอย่างมากมาย คือทหารที่ปลดเป็นกองหนุน หรือทหารที่เลิกรบกลับบ้านคิดอยากจะแสดงละครหรือเป็นเจ้าของโรงละครกันเป็นจำนวนมาก คนก็กลับอยากดูละครมากขึ้น ละครก็ยาวออก แม้ว่ามาตรฐานการละครอเมริกา ในสมัยดังกล่าวจะไม่ทัดเทียมกับก่อนสงครามก็ตาม ผู้ที่มาถึงอาชีพเป็นนักแสดงละครเวทีก็เพิ่มขึ้นหลายเท่าตัว มีคณะละครเดินทางไปแสดงตามรัฐต่างๆมากขึ้น ไปแสดงถึงฮาวาย ตะวันออกไกล อาฟริกาเหนือ อิตาลี ฝรั่งเศส แม้แต่ที่ประเทศอังกฤษอันเป็นเมืองละคร พอทัพนาศีแพ่ละครอเมริกาก็เข้าไปแสดงถึงในประเทศเยอรมนีและออสเตรเลีย เรื่องที่รู้จักกันมากของสมัยนี้ก็มีเรื่องโอ๊คลาโฮมา (Oklahoma) ซึ่งเป็นละครดนตรี ร้องเพลงและเต้นรำแทบตลอดเรื่อง และเรื่อง "ผู้ที่มารับประทานอาหารเย็นด้วย" (The Man Who Came To Dinner) เรื่องเหล่านี้เป็นผลผลิตของ Moss Hart และ Katharine Cornell และเมื่อสิ้นสงครามกลางเมืองเกาหลี ทหารกลับประเทศมาก การละครก็เจริญขึ้นอีก จึงมีศาสตราจารย์วิชาการละครแห่งมหาวิทยาลัยแคโรไลนาเหนือ (The University of North Carolina) ได้เขียนหนังสือขึ้นเล่มหนึ่ง สำหรับพวก จี ไอ (ทหารอเมริกา) ที่เลิกรบกลับประเทศ ชื่อว่า "จะจัดโรงละครของชุมชนได้อย่างไร" (How to Organize a Community Theatre 1945) อิทธิพลของหนังสือเล่มนี้ทำให้เกิดมีละครโรงเล็กๆ ขึ้นทั่วประเทศ โรงละครเหล่านี้มีทหารผ่านศึกและภรรยาเป็นเจ้าของ และผู้จัดการเป็นส่วนมาก

นอกจากนี้ยังมีนิสิตวิชาการละครของมหาวิทยาลัยต่างๆ ออกไปแสดงตามที่ต่างๆ ในระหว่างหน้าร้อนที่ไม่มีการเรียน ครั้งหนึ่งละครของคณะนิสิตวิทยาลัยเวลล์สเลย์ (Wellesley College's Troupe) ได้เดินทางไปเล่นตามรัฐต่างๆ จนไปถึงเพอร์โตริโก (Puerto Rico) และได้รับความสำเร็จเป็นอย่างมาก เรื่องที่แสดงกันมากมักเป็นละครดนตรี (Musical Comedy) เช่นเรื่องของอาแลน เจย์ เลินเนอร์ และเฟรดริค โลวี (Alan Jay Lerner & Frederick Loewe) ที่ชื่อ "ทาสีเกวียนของเธอเสียใหม่" (Paint Your Wagon)

ถึง ค.ศ.1953 ได้มีการตั้งสถาบัน Anta (American National Theatre and Academy) อย่างถูกต้องตามกฎหมายมีรัฐหนุนหลัง เพื่อสนับสนุนและคุ้มครองละครทั้งโรงเล็กโรงใหญ่ทั่วประเทศ

ศิลปินการละคร ของสมัยนี้ก็มี เฮเลน เฮย์ส (Helen Hayes) แครรีน คอร์เนลล์ (Katharine Cornell) มอริส อีแวนส์ (Maurice Evans) ไอนา แคลร์ (Ina Claire) เอ็ดนา เบสต์ (Edna Best) จูดิธ แอนเดอร์สัน (Judith Anderson) และแทลลูลาห์ แบงค์เฮด (Tallulah Bankhead) เหล่านี้เป็นรุ่นอาวุโส รุ่นที่อายุน้อยกว่านี้ 1 ชั่วคน มี เซอร์ลีย์ บูธ (Shirley Booth) จูลี แฮร์ริส (Julie Harris) เฮนรี ฟอนดา (Henry Fonda) ออดเรย์ แฮฟเบิร์น (Audrey Hepburn) เมล

เฟร์เรอ (Mel Ferrer) มาร์ลอน แบรินโด (Marlon Brando) โจน ฟองเตน (Joan Fontaine) แมรี มาร์ติน (Mary Martin) กลุ่มหลังนี้ส่วนมากจะเล่นทั้งหนังและละคร

ในทางการศึกษาก็บรรจุการละครลงในหลักสูตรประถม มัธยม การฝึกหัดครูและอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงทางการละครก็มีมหาวิทยาลัยเยล (Yale) มหาวิทยาลัยแคโรลินา (Catholic University) วอชิงตัน (Washington) ไอโอวา (Iowa) แคโรไลนาเหนือ (North Carolina) และโคลัมเบีย (Columbia) ฯลฯ นอกจากนี้ ยังมีละครกลางแปลง (Arena Theatre) อีกมากแห่ง

นักแต่งละครที่เป็นที่รู้จักของอเมริกาปัจจุบันก็มี โรเบิร์ต ดับบลิว แอนเดอร์สัน (Robert W. Anderson) ในปี ค.ศ. 1946 เขาได้จัดแสดงเรื่อง "กลับบ้านกันเถิด" (Come Marching Home) "น้ำชาและความเห็นใจ" (Tea and Sympathy) แสดงเมื่อ ค.ศ. 1953 และเรื่อง "ตลอดฤดูร้อน" (All Summer Long) แสดงเมื่อ ค.ศ. 1954 จอน แวน ดรูเตน (John Van Druten) เป็นชาวอังกฤษแต่งละครมาแล้วจากประเทศอังกฤษ ต่อมาได้อพยพมาอยู่อเมริกาและเปลี่ยนสัญชาติเป็นคนอเมริกัน เรื่องของเขาที่ทำให้เขามีชื่อเสียงมากมีเรื่อง "เสียงของเต่า" (The Voice on the Turtle) แสดงเมื่อ ค.ศ. 1943 และต่อมาก็มีเรื่อง "ฉันจำแม่ได้" (I Remember Mama) แสดงปี 1944 ในปี ค.ศ. 1945 เรื่อง "นางเงือกร้องเพลง" (The Mermaids Singing) เขาใช้ฉากชีวิตสังคม และวัฒนธรรมของอเมริกาเป็นภูมิหลังของเขาเสมอ แต่ในปี ค.ศ. 1947 เขาได้แต่งละครเรื่องหนึ่ง ตามแบบละครอังกฤษ เรื่อง "การสงฆ์เมืองอังกฤษ" (The Druid Circle) เบลลา และ แซม สปีลวอค (Bella and Sam Spelwack) สองสามีภรรยา มักจะแต่งละครร่วมกัน ละครที่คนทั้งสองแต่งนี้เป็นละครดนตรีส่วนมาก คือ มีคำร้อง มีดนตรี เช่นเรื่อง "จูบฉันเถิด" (Kiss me Kate) ซึ่งแสดงใน ค.ศ. 1945 เรื่อง "ตัดลิ้นตานหญิงแก่นแก้ว" (The Taming of the Shrew) ซึ่งมีชื่อเหมือนละครสุนาฏกรรมของเชคสเปียร์เรื่องหนึ่ง แต่คนละแนวคนละเรื่อง เรื่องนี้เป็นเรื่องละครซ็อนละคร คือเป็นชีวิตของพวกเขา และเรื่องที่โด่งดังมาก เล่นเมื่อ ค.ศ. 1948 จนมาถึง ปัจจุบันนี้ก็คือเรื่อง "หนูตาบอดสองตัว" (Two Blind Mice) เป็นสุนาฏกรรมที่แทรกการเมืองเป็นอย่างมาก

วิลเลียม ซาโรยัน (William Saroyan) เป็นคนรอบตัวเป็นนักเขียนบทละครด้วย ทำบทภาพยนตร์ก็เก่ง เขียนนวนิยายก็ขายดี เขียนละครจากเดี่ยวจบไว้หลายเรื่อง เรื่องที่เขาได้รับรางวัลจากสมาคมผู้วิจารณ์และละครของนิวยอร์กคือเรื่อง "หมู่คนดี" (The Beautiful People)

เทนเนสซี วิลเลียมส์ (Tennessee Williams) เกิดปี ค.ศ. 1911 เรื่องของเขาที่ขายลิขสิทธิ์ให้ทำทั้งละครและภาพยนตร์ คือเรื่อง "รถรางที่ชื่อว่าตัณหา" (A Street Car Named Desire) เป็นการแจชีวิตในถิ่นเสื่อมโทรมของอเมริกาเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์กันมาก แสดงให้เห็นความเสื่อมศีลธรรมทั้งทางกายและใจของคน นอกจากนี้เขายังได้รับรางวัลทั้งพูลิตเซอร์ (Pulitzer Prize) และรางวัลจากสมาคมนักวิจารณ์การละครพร้อมกัน ต่อมาเขาแต่งเรื่อง คาร์มิโน เรียล (ค.ศ. 1952) บรรยายถึงความดิ้นรนของมนุษย์ที่จะเสาะหาทางขึ้นสวรรค์ เลยทำให้เกือบจะสิ้นใจลงสู่ขุมมรณะ ขณะนี้เขาเป็นนักแต่งละครเอกระดับโลก และเขียนละครไว้มากมาย

วิลเลียม อิงกี (William Inge) เกิดเมื่อ ค.ศ. 1913 เดิมมีอาชีพเป็นนักวิจารณ์การละคร ละครเรื่องแรกที่เขาเขียนได้แก่เรื่อง "ไกลสวรรค์" (Farther off from Heaven) แสดงเมื่อ ค.ศ. 1941 เมื่อ ค.ศ. 1950 เรื่องของเขาได้รับ

ให้แสดงที่บรอดเวย์ อันหมายความว่าละครที่เขาเขียนนั้นเป็นละครดีติดอันดับ ก็คือเรื่อง "กลับมาเกิดชื่าน้อย" (Come Back Little Sheba) เป็นเรื่องของคนที่เมาที่กินเหล้าจนแอลกอฮอล์ขึ้นสมอง ใน ค.ศ. 1953 แสดงเรื่อง "ปิกนิก" (Picnic) ซึ่งเป็นทั้งละครเวที และมีผู้นำมาทำภาพยนตร์ที่ทำรายได้อย่างสูง เนื้อเรื่องแสดงถึงจิตใจ อารมณ์ ความมั่งคั่ง และการชิงดีชิงเด่นของผู้หญิงในตะวันตกกลาง (Midwestern) ความสังเกตของเขาเกี่ยวกับผู้หญิงละเอียดลออและเป็นจริงถูกต้องอย่างยิ่ง

อาเธอร์ มิลเลอร์ (Arthur Miller) เกิดเมื่อ ค.ศ. 1915 สามีกคนสุดท้ายของแมริลิน มอนโร สำเร็จวิชาการเขียนบทละครมาจากมหาวิทยาลัยมิชิแกน เรื่อง "ลูกชายทั้งหมดของฉัน" (All My Sons) ซึ่งแสดงในปี ค.ศ.1946 ได้รับรางวัลจากสมาคมนักวิจารณ์ละคร เป็นเรื่องของชายคนหนึ่งที่มีแต่ลูกผู้ชายและต้องไปรบให้อเมริกาทั้งหมดแสดงให้เห็นความรับผิดชอบของรัฐบาลต่อราษฎรที่ต้องไปเป็นทหารเรื่องที่ทำให้โลกรู้จักเขาคือเรื่อง "ความตายของคนเดินตลาด" (Death of a Sales man) แสดงเมื่อ ค.ศ.1949 ได้รางวัลจากสมาคมนักวิจารณ์ละครและรางวัลพูลิตเซอร์ เป็นเรื่องที่คนรู้จักทั่วโลก เขาจับจุดสำคัญเกี่ยวกับความนึกคิดและจิตใจของตัวเอง คือตัวคนเดินตลาด แสดงให้เห็นความรับผิดชอบต่อครอบครัวตามฝัน ความผิดหวัง ทำให้คนอเมริกันซาบซึ้งใจได้หนักหนา

ละครอเมริกันปัจจุบันนี้มีทั้งละครพูดและละครดนตรี ละครพูดนั้นจะมีเค้าโครงเรื่องเกี่ยวกับสังคม จิตวิทยา พื้นฐานของคนในประเทศ มีทุกแง่ทุกมุมในชีวิต และยังเป็นที่ยอดนิยมของคนดู ละครที่เรียกว่าละครดนตรี (Musical Comedy) นั้นเป็นของอเมริกันอย่างแท้จริงในการแสดงก็มีการเต้นรำ ร้องเพลงเดี่ยวและหมู่เกือบตลอดเรื่อง ละครอเมริกากำลังหาทางแปลก ๆ ให้กับตัวเอง เพราะพลเมืองเป็นชาติอยู่ที่เดิมไม่ได้ มีประสิทธิภาพในทางริเริ่มสูง จึงคิดละครใหม่ๆ ออกมาป้อนตลาด ปัจจุบันนี้ (ค.ศ. 1969-1970) อเมริกาได้ผลิตละครชนิดใหม่ที่วิพากษ์วิจารณ์กันมากคือ สุขนากกรรมดนตรีเปลือย ตัวละครจะเปลือยหมด ในฉากใดฉากหนึ่งเช่นเรื่อง "ขน" (The Hair) ซึ่งนำไปแสดงที่อังกฤษด้วย และเรื่อง โอ๊กัลกัตตา (Oh! Calcutta!) ราคาค่าดูละครเหล่านี้สูงมากเป็นประวัติการของละครบรอดเวย์ คือแถวหน้า 2 แถวนั้น ราคาที่นั่งละ 25 ดอลลาร์และยังไม่ทราบว่าละครอเมริกาจะพัฒนาไปอย่างไรอีก

